

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. MÁJA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

asi

*v okrúhlym tele
hrkotali anonymné
vajíčka*

*sny mi písali
ceruzkou
do lona*

*nestále chvíle
páchli morskou
vodou*

*začala som sa obávať
že som zvierá*

*asi vtedy som sa
stala človekom*

RUŽENA ŠÍPKOVÁ

Snímka: Evelina Petrenko

A tak nám zabil - koho vlastne? Vieme my vôbec, či to bol Usáma bin Ládín? A ak, kto bol vlastne Usáma bin Ládín? Hovorí nám, že od roku 2001 to bol terorista číslo jeden, na vrub ktorého sa pripísala potreba útokov na zaostály a negramotný Afganistan, hoci - čuduj sa svete - na oficiálnom zozname jeho zločinov nebol práve ten spúšťač, teda útok na newyorské dvojčiky. Zaujímavé je tiež, že vypátrať Usámu trvalo najmocnejším rozviedkam sveta desať rokov, hoci podivná televízia Al-Džazíra so železnou pravidelnosťou vysielala jeho hrozby Západu. Zvláštne je i to, že nám médiá ukázali niekoľko portrétov rozličných mužov s bradou, hoci ich podobnosť mohla pomýliť ozaj iba povrchného diváka. Po týchto záberoch zvyčajne púšťali krátky šot, ako zopár šialen-

Paralelné svety

TEODOR KRIŽKA

cov behá v púšti s flintičkami do kruhu, a nazývali to cvičením al-Kájdy.

Ale čo už, fabulátori novodobých mýtov sa ani nemusí namáhať. Dnešný „ekonomický živočích“, ktorý sleduje správy alebo číta noviny pri večeri s dobre vychladeným pivom, už dávno má otupenú citlivosť na utrpenie iných, tobôž na to, aby si namáhal tukom upchaté mozgové cievy úvahami nad pravosťou či falošnosťou informácií.

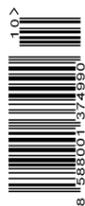
Naostatok Usámu vypátrali a údajne zabil rovno pod nosom, v štáte, ktorý je ich spojenec a s požehnaním USA vlastní jadrové zbrane. Ukázali nám v tejto súvislosti aj najdemokratickejšieho amerického prezidenta, ako mrhá svoj drahocenný čas a sleduje vraždu v priamom prenose, hoci neskôr vysvitá, že z trištvrté hodiny onoho prenosu mu chýbalo celých dvadsaťpäť minút - údajne kvôli výpadku signálu.

Približne v tom istom období ako údajný Usáma zahynul po leteckom útoku NATO syn a niekoľko vnúčat Muammara Kaddáfího v Líbyi. V priamom prenose v tie isté dni svet videl aj svadbu potenciálneho britského panovníka, nehovoriac o iných rozptýleniach ľudových más lokálneho charakteru, no globálnej proveniencie. Veď masy si zábavu zaslúžia. Nakoniec, platia si ju sami rovnako, ako platia vyčítanie vojnychtivej luzy.

Nebudem rozoberať obľudnosť postupu americkej administratívy, ktorá si celý útok na bin Ládina pozerala v priamom prenose. Na priame prenosi z vojen sme si už zvykli dávno, ešte počas iracko-kuvajtského konfliktu, keď CNN prenášala do celého sveta z budovy hotela letecké ostreľovanie Bagdadu.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

R ežimy padajú v dôsledku princípov, ktoré neposkytujú riešenia spoločenských rozporov. Od mocní ich práve tá časť spoločnosti, ktorú najviac podceňovali a ktorou pohrdali.

Možnosť riadenia štátu bez ekonomicko-lobistického pozadia je vždy len teoretickou premisou. Rozdielnosť záujmov spoločnosť vždy rozdeľuje a nie je možné ju chápať v nejakej schematickej ideologickej rovine. Práve preto moc miluje ideologické schémy.

Na Slovensku sa preskakuje z ideológie absolútneho štátneho vlastníctva do ideológie hlásajúcej, že štát je - zo zásady - zlým vlastníkom. Takéto výroky z úst terajšieho ministra financií nepôsobia o nič menej ideologickejšie, ako výroky Klementa Gottwalda o „vlastníctví pracujúcich ľudí“.

Slovensko má mantinelových politikov tak isto, ako sa riadi mantinelovými ideológiami dohliadajúcich veľmocí. Politické elity sú tak priamo naviazané na extrémistické ideológie, ktoré doposiaľ rozkladali základné prirodzené mechanizmy fungovania spoločnosti. Od totálneho vyvlastnenia jednotlivca, až po prakticky možné liberálne vlastníctvo štátu jednotlivcami - pri existujúcom parlamente. Ústava sa stala opäť len nenaplneným ideálom a teoretickou maximou... Pokiaľ bude zvoliteľnosť politických elít závislá len od elít ekonomických, nebudú mať pravé elity na Slovensku žiadnu šancu. Súčasný stav je v reále protiuštavný, pretože elitárstvo nezodpovedá základnému hodnotovému princípu, na ktorom je ústava deklarovaná - nikým a ničím privilegovaný štatistický občan. Pojem „elita“ štátu, či národa neznamená ľudí s najvyšším podielom na bohatstve a tým aj na moci, ako sa to v záujme udržania súčasného status quo interpretuje. Princípy pre hľadanie elít sú síce deklarované, ale nie funkčne vybudované. Nie sú mechanizmom hľadania elít pravých.

Vyššie dvadsaťročný odstup od zásadných politických zmien opodstatňuje otázku vzdelanosti a kompetentnosti súčasných politických elít, či zabezpečujú spojenie odbornosti a morálky, a či spoločenské elity sú elitami pravými, alebo sú len opätovným produktom ideológie.

V čom sa líšia od tých, ktoré utekali zadnými vrátami z komunistických ministerstiev a ústredného výboru do minulosti, aby sa objavili ako súčasť viditeľnej, alebo menej viditeľnej podnikateľskej smotánky budúcnosti. Čím, a akými kritériami je však definovaná pravosť elít? V našom hodnotovom systéme to bude bezpečne snaha omožnosť pozdvihnúť spoločnosť ako celok. Nie úspešne vycaičať a zmiznúť, prípadne expandovať do takej miery, že ovládneme štát. Takáto možnosť sa v súčasnosti stotožňuje s pojmom sloboda. Keď sa spochybni, okamžite sa začne hovoriť na tému reminiscencie komunizmu a protieuropskeho nacionalizmu. Totálna privatizácia sa stala synonymom pre európsku integráciu. Európska integrácia na takýchto princípoch je synonymom k privatizácii človeka. Všetci sú prenasledovaní vlastnou ilúziou o nabalení sa, zaistiť sa uživiť si bohatstvom.

Predpokladom pravosti elít je vzťah k spoločnosti v ktorom žijem, mať svoje korene, svojich blízkych, chápať prostredie v ktorom žijem za bytostne „svoje“, nosiť v sebe jeho hodnotový systém a morálne princípy, pocit morálnej zodpovednosti za spoločnosť ako celok. O to vplyvnejšie sú tieto elity, ak ovládajú kapitálové zdroje tvoriace zamestnanosť, zdravé zamestnanecké prostredie, rozvoj regiónov. Považujú život v štáte, v ktorom žijú, za súčasť svojho života. Takéto kapitálové elity Slovensko nemá a ani v najbližšej budúcnosti mať nebude. Súčasná politická elita nesú v sebe stigmú „parlamentne demokratického“ aktu rozkradnutia štátu tak isto, ako komunisti nesli stigmú znarodňovania. Stratili tým akokoľvek oprávnenie na apeláciu k zachovaniu právnosti, mravnosti a vytvorili opäť základ pre morálnu a ekonomickú dezintegráciu spoločnosti.

Hodnotová rovina našej „západnej“ kultúry nebude kultúrou, pokiaľ sa nebudú hľadať mimoeconomické mechanizmy a kritériá pre hľadanie elít. Táto

skutočnosť je drastickým konštatovaním, výsledkom hodnotovej diskontinuity a striedania vlád, ktoré svoju existenciu dokážu postaviť len na kriminalizácii vlády predchádzajúcej. Prezentuje sa pritom celá komická suita pseudovodcov, kariéristov, šašov, ktorí obsadili politické pódium. Javia sa ako politické elity v štvorročných intervaloch. Nastali však zlé časy - štát je už rozkradnutý... a tunelujú sa posledné zaujímavé zvyšky štátu. Pravosť elít je daná pravosťou ideálu, pokiaľ vôbec nejaký existuje. To je fundamentálny problém celej našej mediálne šírenej ilúzie o „najvyššej západnej kultúre“.

Pravosť elít

Vzniká totiž rozklad základných sociálnych jednotiek: rodiny, národa, štátu, Európy a ochrany jej kultúry.

Európske demokratické vlády sú vládami bábkovými, lebo sú súčasťou veľkého nadnárodného mechanizmu kontroly štátu dlhom, riadeného súkromnými bankami.

Divadlo zápasu s dlhom, pravofavosťou a ekonomickou „pochtivosťou“ je pracovnou náplňou vlád. Dlh je daň z práva na život, ako vo francúzskej komédii o Fantomasovi. Dlh, ako poisťka moci, ktorého rešpektovanie je garantom udržania si postavenia. Keď chceš prežiť, musíš si požičať. Zvoliteľnosť vlád je určená lojalitou voči tomuto systému, bez ohľadu, či sú pravicové, alebo ľavicové. Investičné skupiny si podelili politický pravofavý svet.

Kto tvorí virtuálne peniaze, presúva konkrétne reálne vyrobené hodnoty prostredníctvom dlhu a úrokového mechanizmu automaticky k sebe. Liberálnej partokracii začali hodiny odmeriavať čas, vzhľadom na síce pomalé, ale už isté prenikanie uvedených skutočností do povedomia občianskych mas. Súčasná arabská revolúcia dáva nahliadnuť aj do prítomnosti západného korporatívneho postkapitalizmu a evokuje spomienky na našu reštauráciu kapitalizmu. Nekončné liberálne reformy, export demokracie aj s „humanitárnym bombardovaním“ a „slobodný trh“, sú synonymá pre dlhový svetový dolárový systém so všetkým, čo z toho vyplýva. V tomto zmysle je treba chápať všetky typy „revolúcií“ - pád komunizmu, „farebné“ revolúcie, ale aj súčasnú „panarabskú“. Jej podpora je proces obnášajúci veľké riziká, ale je jedinou šancou pre udržanie vplyvu v zóne. Je to dodanie nového počítateľa s nevyhnutnými technickými parametrami, aby bolo možné spustiť aktuálne inštalovaný software...

Ekonomická globalizácia znamená automaticky aj vznik problémov vo sfére sociálnej.

Je záujem socializovať ekonomické straty a privatizovať zisky. O privatizáciu sociálnych problémov však už záujem nie je. Ani konšpirácia nie je potrebná. Stačí len rešpektovať socioekonomické inštinkty, psychológiu zadlženého jednotlivca a štátu, zneužívať nakumulovanú biedu, psychológiu človeka bez práce, bez strechy nad hlavou a všeobjímajúci mechanizmus ovládania kapitálových a úpisových tokov. Všetky eurovaly a menové fondy budú bezpečne využité už len preto, že existujú a sú predmetom tunelovania zo strany ich tvorcov. Sú to predsa voľné peniaze, ktoré sú k dispozícii. S odôvodnením zachovania neutrálneho boli stvorené... Jednoducho - využitelný verejný kapitál, stojaci ako štátna fabrika pred privatizáciou, ktorú je nutné spraviť insolventnou, aby bola následne privatizovaná. S podporou denných starostí o prežitie je všetko zlo, ktoré z týchto mechanizmov vyplýva, zjednodušene vysvetľované len abstraktným sporom medzi morálne zlými a dobrými, striedajúcimi sa pri moci. Tých dobrých už preto ani nepoznáme...

Výpredaj majetku štátu bol dôvodom a základným motívom nadobudnutia moci terajších ponovembrových politických elít. Bude však zároveň dôvodom ich zmietnutia, lebo všetky reči o riadení štátu bez jeho existenčnej ekonomickej základne, sú len mlátením prázdnej slamy. Bude to zápas o reálnu, ústavne za-

kotvenú zásadnú pozíciu štátu v strategických podnikoch, bez politických nominácií. Kto stanovuje limity vlastníctva, z liberálneho pohľadu, stanovuje hranice slobody. Je to staronový zápas polarizovaných ideológií. Hranice vlastníctva limitujú nielen hranice polarizácie spoločnosti, ale zároveň jeho moci. Liberáli strášia ohrozením slobody jednotlivca a tradičnej zastupiteľskej demokracie. Má to byť návod k demontáži parlamentnej demokracie v dôsledku posilnenia prvkov demokracie priamej. Priama demokracia je prezentovaná ako mechanizmus vplyvu bezprogramovej, nekoordinovanej luzy na riadenie štátu.

Veď čo iné to už môže byť... Nikto sa však nepýta na súčasné kritériá oprávnenosti k delegovaniu do parlamentu. Všetci spomínajú len dve možné alternatívy - frašku komunistického parlamentu a súčasnú partokraciu ako jediný „overený“ ideál demokracie. Všeobecné ideologické vyhlásenia majú vzbudiť klímu novej hrozby komunizmu, čo je predsa dostatočný dôvod na pravicovú diktatúru... Tá je na základe doterajšieho vývoja podstatne reálnejšia, ako návrat ku komunizmu.

Volebný odpočet moci, ako jediný kontrolný mechanizmus parlamentu, je už len vzhľadom na kompetenciu zmien vlastníckych pomerov štátu len plačom nad rozliatym mliekom. Energetika, sieťové odvetvia, podpora domácej výroby potravín, vodné diela, surovínová základňa nemôžu byť predsa predmetom politického obchodu... Len likvidácia a rozvrat vlastnej poľnohospodárskej výroby je prerušenie prirodzeného mechanizmu nevyhnutnosti, s dôsledkami vysokej ceny potravín a potravinovej závislosti. Nadnárodné záujmy sú zastrešované ekonomickými ideológiami. Veľkolepo ohlasovaný koniec ideológií z mediálnych a vládných kazateľníc sa stal ideológiou sám o sebe. Má nás viesť k spokojnosti so súčasným typom mesianizmu.

Diverzifikácia kompetencií parlamentu prostredníctvom inštitucionalizovaných nevyhnutných a možných prvkov priamej demokracie sa interpretuje ako ohrozenie demokratických princípov a vydanie štátu napospas občianskej spoločnosti a rozkladu súperiacich záujmových skupín. Jednoducho nepolitici by sa týmto faktom tiež zúčastnili na politike. Reálnu politiku v štáte formujú ekonomickí hráči prostredníctvom zopár politických profesionálov, alebo prevažne takých, ktorí sa ako profesionáli tvária. Možno ich spočítať na prstoch dvoch rúk. Ostatní tvoria aj v parlamente len lepšie platených smiešnych štatistov a poslucháčov. Strany sa stotožňujú so skladom odborníkov vedúcich všetkých do raja...

Boli by však veľmi prekvapení, ako kompetentne by zodpovedala babka na slovenskej dedine referendovú otázku, či sa majú predať slovenské elektrárne do Talianska, či úradnou rečou v Slovenskej republike má byť slovenčina, alebo či sa majú naši vojaci zúčastniť na imperiálnych vojenských akciách mimo hranice štátu... Aby sa niečo také „strašné“ nemohlo stať, je potrebné štát privatizovať. Vlastníctvo už predsa určí kompetencie... Argumentovať neúspešnosťou doterajších slovenských referendových aktivít je neadekvátne. Limity pre vyhlásenie a akceptáciu výsledkov referenda sú nereálne a formy prezentácie referendových alternatív boli stranicky a mediálne manipulované, prípadne ignorované.

Bez zákonom garantovanej nielen možnosti, ale nutnosti a povinnosti prezentácie referendovej otázky v štátnych verejnoprávnych médiách, s odbornou a verejnou zrozumiteľnou diskusiou, so záväznými právnymi dôsledkami, sa predpoklad pre referendovú účasť na úrovni parlamentných volieb nevytvorí.

Zastupiteľská parlamentná demokracia dosiahla vývojový stupeň, keď jej prežitie bude možné len diverzifikáciou časti parlamentných kompetencií v prospech priamej demokracie.

O ústavných a zásadných zmenách vlastníctva štátu, o reálnych možnostiach odvolania ústavných činiteľov referendum, o významných spoločenských otázkach nemožno rozhodovať len na princípe neprímeraných delegovaných kompetencií. Referendum, ako možný a v niektorých otázkach nevyhnutný nadriadený inštitút parlamentnej partokracie. V súčasnosti v podstate nemysliteľné. Verejnoprávne médiá musia do zákona poskytnúť dostatočný mediálny priestor aj pre tabuizované témy, slobodnú názorovú konfrontáciu bez tendenčného výberu diskutujúcich v záujme zadefinovania „názorovej správnosti“. Verejnoprávne médiá sa nemôžu volať verejnoprávny, pokiaľ sú - ako doteraz - len hlásnou trúbou partokracie.

Absurdná predstava, že socialisti zmýňajú hriechy minulosti hľadaním tretích ciest, je komickou výpoveďou hlavne z úst slovenskýchpravicov. Socialisti sú nevyhnutnosťou pre udržanie terajšieho modelu. Hrajú jednu z hlavných úloh pri tvorbe klímy alternatívnosti. Fenomén pána Fica, pani Radičová - nie ako súčasť národa, ale ako produkt partokracie Slovenskej republiky - vo svojej funkcii existenčne potrebuje.

Osobne odmietam pojem tretia cesta, lebo nadobudol ideologickú stigmú. Nech to nazveme akokoľvek, sen o lepšej ceste a pravých elitách je súčasťou túžob spoločnosti. To je dostatočný dôvod pre existenciu snáh o zmenu už len preto, že občan nebude ochotný večne sa prizerať na súčasnosť len s konštatovaním, že nič lepšie nebolo doteraz vymyslené. Zápas o naplnenie týchto túžob na európskej úrovni môže byť práve zdrojom tvorby spoločnej európskej identity. Čím extrémnejšia bude majetková polarizácia spoločnosti, tým menšia je šanca, aby spoločenské zmeny nevznikli na troskách prítomnosti. Sloboda je sen a často len ilúzia o odstránení bariér pre dosiahnutie doposiaľ nedosiahnutého a zakázaného. Tento objekt našich túžob je možné v našom vedomí ideológiami potlačiť, ale nie vymazať.

Nie proletári, ale občania všetkých európskych krajín, spojte sa!

PETER POGÁDY

Krízovo-krízová cesta Slovenska k demokracii
Čit' je ťažká, nerovná,
za nami je ďalšia štácia.
Zostala tu duchovná
skaza,
devastácia.

KRÍZA DEMOKRACIA

Návrat bolševizmu
Spráchnivel už revolučný zamat,
dávno ho vzal das!
Bolševický
slúbovať
a klamať
na dnes môže zas!

Položil svoj život za pravdu?
Bol to len
klam, falos.
Položil ho za lož!

PRÁVDA

Kresba: Andrej Mišanek

Paralelné svety

(Pokračovanie z 1. strany)

Televízie nám ešte predtým priniesli popravu rumunského diktátora Ceausesca. Na internete sa dá nájsť aj videozáznam z nedôstojnej popravy Saddáma Husajna.

Zabíjanie takpovediac v priamom prenose či zo záznamu sa odohráva akoby čisto, na diaľku, bez priameho kontaktu ľudských zmyslov. Prezentuje sa ako virtuálna hra, podobná na tie, na ktorých cynizmus už mnoho rokov navyká počítačový biznis (a možno sofistikovaná psychologická predpríprava) naše deti. Predostiera sa ako čosi neškodné, legitímne, spravodlivé, ako čosi, čo nespôsobuje smrť, neraz dokonca smrť úplne nevinných ľudí, obeť moderného šialenstva.

Zabíjanie kdekofvek a kedykoľvek sa prezentuje ako bežná súčasť národného záujmu. Asi tak ako kladenie ruky na srdce pri spievaní americkej hymny.

Približne v rovnakom čase, ako sa udiali tieto politikmi svojvoľne legitimizované a médiami ospravedlňované (zlo)činy, vyhlásil pápež Benedikt XVI. na Námestí sv. Petra v Ríme svojho predchodcu Jána Pavla II., prvého pápeža slovanského pôvodu, za blahoslaveného. Nejdem komplikovať tému úvahou, načo tá náhlivosť, keď iní, dokonca mučeníci Cirkvi, čakali na blahorečenie aj stáročia. Ani nejdem rozvíjať úvahu, či v tomto svetovom kontexte bolo blahorečenie načasované správne, alebo nie. To nech si uváži každý po svojom.

Chcem iba poukázať na dve protivity: Vraždenie a blahorečenie. Na dva paralelné svety, ktoré existujú vedľa seba nie dvetisíc rokov kresťanstva, ale takmer od počiatku.

Ako napísal Hviezdoslav vo svojom Kainovi, „od tých čias sa vo dva prúdy rôzni človečenstvo, pretekajúce zeme okršlek.“ Lenže kým pisateľ biblického príbehu o prvej bratovražde v dejinách mal jasno v tom, že Kain pochybil, keď siahol na život brata Ábela - dnes akoby tento príbeh ktosi obracal naruby. Akoby nás ktosi navykal na inú logiku mravnosti. Akoby chcel legitimizovať Kainovu vraždenie. Dokonca akoby nás informovaním v priamom prenose zaväzoval k účasti na svojom hriechu. Veď uznajte, odsúdil niektorý súd bin Ládira na trest smrti popravou americkým elitným komandom? Hocijaký, legitímny či nelegitímny, súd odsúdil Kaddáfího syna a jeho vnukov na popravu raketami?

V nijakom prípade nechcem tvrdiť, že bin Ládira, ak existoval a nebol iba figúrkou spravodajských hier na ospravedlnenie nového štádia Nového svetového poriadku, bol Ábelom. Ani nechcem tvrdiť, že terorizmus je riešením, či sa nazýva Džihád, alebo obrana demokracie. Nemôžem ani súhlasiť s vyhlásením ortodoxného žida, odvysielaným ani nie tak dávno v českej televízii, že má predsa právo zabiť svojho potenciálneho vraha.

Vražda je vražda, Kain je Kain. Ábel by nebol Ábelom, keby bol zabil Kaina, ani keby vedel o jeho závisťi a žiarlivosti či sklone k bratovražde.

A tak Posledný súd nepríde - on už dávno prebieha. Na tomto permanentnom Poslednom súde je kúkoľ kúkoľom a pšenica pšenicou, aj keď dočasne rastú pomiešané na jednom poli.

TEODOR KRÍŽKA

E. K. I. A. - pohrebná služba EX LEGE, EX LEX či EX OFFO?

Trvalo to do 20. storočia, kým z medzinárodného práva bol odstránený atavizmus „útrpného práva“ a atavizmus „verejných poprav“. Bohužiaľ, toto vylúčenie nie je všeobecne platné a jeho modifikačné podoby ostali aj v čínskom práve (verejných poprav) aj v americkom práve (exteriorizácia väznic, útrpné procedúry so „sterilnými ihlami“ či „dusením vodou“), a aj v moslimskom práve Šaria („stínanie končatín“ a pod.).

No vznikajú aj inováčné atavizmy, ako napríklad „on line pozorovanie“ organizovanej popravy - napríklad tzv. E. K. I. A. (enemy killed in action - „nepriateľ zabitý v akcii“).

Našťastie, Obama zakázal uverejnenie fotografie tváre Usámu bin Ládina po poprave guľkou nad oko.

Ale svet obletela kolektívna fotka top esteblišmentu supervelmoci z pivničných priestorov Bieleho domu, kde bolo organizované komorné sledovanie trestnej výpravy a popravy „svetového teroristu number one“ bin Ládina. Za pohľadujúcu okolnosť tejto snímky mocných slúži jednak „vážnosť“ tváre zúčastnených pozorovateľov, ale najmä úžas v tvári Hillary Clintonovej. Žiadna slovná ekvilibratika ideológa moslimského terorizmu neospravedlní teroristické zverstvo. Avšak on line riadená poprava s exkluzívnym obecnstvom v protijadrovom suteréne Bieleho domu nie je len výrazom odhodlania „potrestať hlavného vinníka“, ale aj výrazom poli-

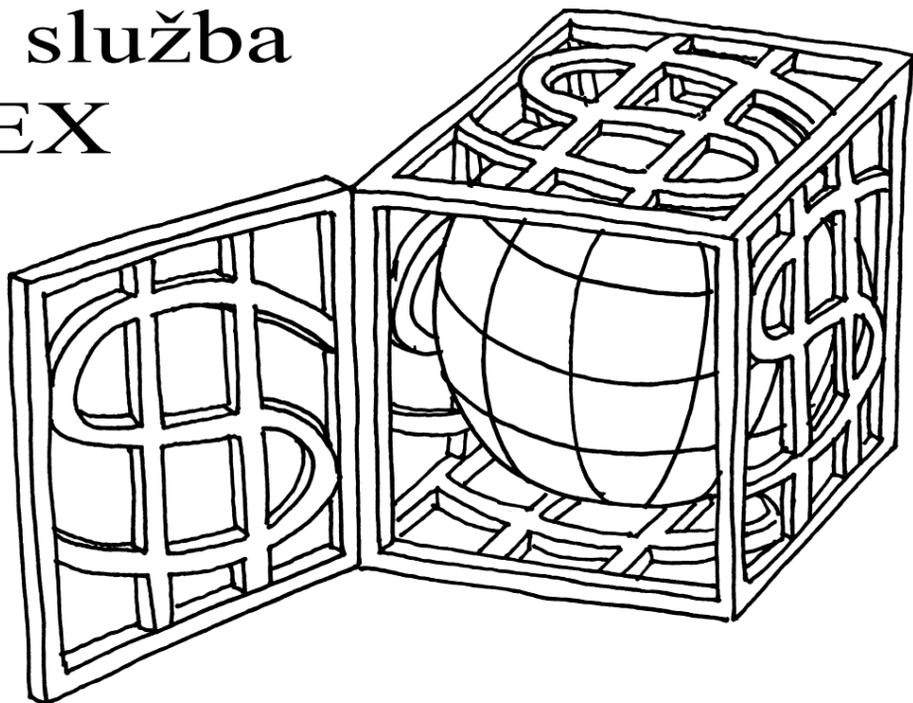
tického marketingu zvýšiť politický rejting Obama u frustrovanej americkej verejnosti.

V právnej praxi sa dôsledne dbalo na rozlíšenie, či opatrenie je „ex lege“ (zo zákona), „ex lex“ (mimo zákona), alebo „ex offio“ (z oficiálnej moci). Nuž treba povedať, že rozhrania medzi týmito troma eventualitami právneho zaradenia sú mimoriadne nezreteľné a ošemetné.

Vo svetových médiách sa ozývajú aj vedecokoprávne, aj politické aj eticko-mravné autority, ktoré vyjadrujú viac rozpakov a výhrad ako oslavných potľapkávaní.

Nečudo, veď takéto „on line popravy“ zosilňujú vo svete zmietanom ťažkou spoločenskopolitickou a sociálno-ekonomickou i mravnou krízou nežiaduce precedensy. Aj rýchly „pohreb do vln mora“, aj chúlťosť pôsobenia „osobitného komanda“ supervelmoci na území svojho spojenca (Pakistanu), prináša záľahu pochybností. Je síce pravda, že všetky štátne moci vykonávajú mnohé svoje úkony na rozhraní zákona, lebo svoje ospravedlnenie nachádzajú len v cynickom „sociálnom darvinizme“. Všetky tieto rozhodnutia sú totiž neospravedlniteľné mravnými zákonmi ľudskosti a vôbec nevytesňujú praktiky terorizmu. Naopak, vytvárajú pre nich nové dôvody, novú energiu nenávisti a zloby a nové „choré projekty“ „plánovaných teroristických odplát“.

Z behaviorálnej psychológie a sociológie

SVET V (DOLAROVEJ) KOCKE

vieme, že „záporné emócie“ sa ľahšie vybudzujú a uvoľňujú erupcie živočíšnych brutalít, ktoré ohrozujú tento krehký a globálnou krízou zmietaný svet.

Pokúsme sa v sebe mobilizovať naše skromné zásoby pozitívnych energií, ktoré v nás vykuľtovala kresťanská dvojstoročná skúsenosť premáhania zla dobrom. Upozorňujeme mocných tohto sveta, aby sa vrátili k „technologickým mäkkej moci“. Nezabúdajme, že radikáli a extrémisti zo všetkých táborov vlastne vytvárajú

typologickú alianciu násilných činov a teda sú si navzájom viac spojencami než protivníkmi Zla. Musíme obnoviť aktivizmus „mierotvorcov“ („holubov“) a pomáhať vytláčať „jastrabov“. Ak necháme priestor pre radikálov, tak svetová kríza prerastie do nekontrolovateľných priebehov. Vráťme sa ku kultivačnej sile kresťanských tradícií, ktoré sú najúčinnjšou formou ochrany proti barbarii odvodovateľov sily.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA
Kresba: Andrej Mišanek

Autori knihy „Drucker na každý deň“ vyslovujú názor, že „od dob veľkej hospodárskej krízy sa považuje nezamestnanosť ako za endemicckú, tak i za najnebezpečnejšiu chorobu modernej spoločnosti a ekonomiky“ (2, s. 201).

Pozrime sa teda z tohto hľadiska na vývoj nezamestnanosti na Slovensku v porovnaní so svetom v období rokov 2005 - 2010.

Rýchly ekonomický rast Slovenska v roku 2004 a následne aj v roku 2005 sa odzrkadlil v tvorbe nových pracovných miest. Podľa Štatistického úradu pracovalo v roku 2004 2 177 400 a v druhom kvartáli 2005 2 196 800 ľudí.

Súčasnne klesla nezamestnanosť. Podľa výberového zisťovania pracovných síl bolo bez práce v druhom štvrtroku 2005 až 425,3 tisíc, t.j. 16,2% osôb produktívneho veku. V rovnakom období roku 2004 predstavovala nezamestnanosť 18,5 %. Slovensko malo v EÚ druhú najvyššiu priečku.

Ekonomovia očakávali, že v nasledujúcich dvoch, resp. troch rokoch bude rast zamestnanosti pokračovať a naopak, nezamestnanosť klesať. O nové pracovné miesta sa mali postarať predovšetkým zahraniční investori.

Miera nezamestnanosti v štvrtom kvartáli 2005 poklesla na 15,3% a v prvom kvartáli 2006 na 14,9%, čo bola úroveň, ktorá sa dosiahla prvýkrát od roku 1999. Tieto údaje vykazoval Štatistický úrad o nezamestnanosti prostredníctvom štatistického prieskumu.

Na základe metodiky Eurostatu mali sme mieru zamestnanosti v roku 2005 57,7%. Spomedzi našich susedov bolo to druhé miesto za Českom, ktoré malo zamestnanosť 64,8%. Podľa tej istej metodiky bola miera nezamestnanosti Slovenska v roku 2005 16,3%, čiže boli sme takisto na druhom mieste, t.j. za Poľskom s mierou 17,7%. V druhom kvartáli 2006 klesla naša nezamestnanosť na 13,5%, čiže na sedemročné minimum roka 1994.

Údaje potvrdzujú, že Slovensko neustále zápasilo s vysokou nezamestnanosťou, najmä dlhodobou, na ktorú nás upozorňovali ako na najväčší ekonomický problém i medzinárodné inštitúcie.

Podľa Eurostatu predstavovala miera nezamestnanosti v 27 členskej Európskej únii v novembri 2007 6,9%, keď bez práce bolo 16,4 milióna ľudí. V me-

dziročnom porovnaní táto mierne klesla, keď v roku 2006 dosahovala 7,7%, t.j. 18,3 milióna ľudí. V eurozóne činila v novembri uvedeného roka 7,2%.

Najvyššiu nezamestnanosť v Európskej únii evidovalo v novembri 2007 Slovensko (11%), pritom druhé miesto patrilo Poľsku (8,5%). Najnižšiu mieru nezamestnanosti zaznamenalo Holand-

MIKULÁŠ SEDLÁK

Nezamestnanosť - najpálčivejší problém trhového hospodárstva

sko (2,9%) a Dánsko (3,2%). Česko malo 4,8% a Maďarsko 7,3%.

Nezamestnanosť Slovenska v roku 2008 klesla. V druhom kvartáli dosiahla 10,1%. Jej priemerná úroveň za rok bola 9,4%.

Koncom roka 2008 pribúdali podniky, ktoré sa sťažovali na to, že im ubúdali zákazky, a že museli začať prepúšťať ľudí. Hospodárska kríza rýchlo zastierala roky pozitívneho vývoja v nezamestnanosti.

Nezamestnanosť v roku 2009 prudko rástla. Už prvý mesiac v roku 2009 prichádzali ľudia o prácu. Prepúšťanie zamestnancov sa zrýchľovalo. Nezamestnanosť sa šplhala k starým hodnotám. Vzrástla vo všetkých okresoch.

V roku 2009 padla psychologická hranica nezamestnanosti. Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny dosiahla evidovaná nezamestnanosť ku koncu marca 2009 10,33%. Oproti rovnakému obdobiu pred krízou bolo v marci 2009 viac o takmer 76 tisíc disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Znamenalo to zvýšenie počtu nezamestnaných na 274 tisíc, čiže bezmála o dve pätiny.

Najvyššia, t.j. tridsaťpercentná nezamestnanosť existovala v okresoch Rimavská Sobota a Revúca. Z krajov boli na čele Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj.

Miera nezamestnanosti eurozóny v marci 2009 bola 9,1%. Vyššiu mieru ako Slovensko mali Španielsko, Litva a Lotyšsko.

Ku koncu júna 2009 sa dostala u nás nezamestnanosť na rekordných 11,81%. Počet ľudí bez práce predstavoval 313 076, čo bola najvyššia úroveň od januára 2006. V júli 2009 evidovali úrady práce 12,07% nezamestnaných. (5)

Ďalší pád slovenskej ekonomiky v treťom štvrtroku 2009 ťahal so sebou do mínusu i zamestnanosť, ktorá sa re-

stupovali k niektorým opatreniam, najmä nie k zvyšovaniu minimálnej mzdy, ktorá rast nezamestnanosti viac podporí. (1)

Hoci naša ekonomika v prvom štvrtroku 2010 vzrástla, rástla aj nezamestnanosť, ktorá sa vyšplhala na 15,1% a bez práce bolo cez 400 tisíc ľudí. Bolo to o 130 tisíc viac ako minulý rok. Ekonomo-

via sa pritom vyslovovali, že nezamestnanosť sa stabilizovala. Medzi prvým a druhým štvrtkom nezamestnanosť dokonca klesla z 15,1% na 14,4%. ()

Počet nezamestnaných stúpol postupne takmer vo všetkých krajinách Európskej únie. (7)

V eurozóne dosiahla v apríli 2010 rekordných 10,1% a bojovali s ňou všetky krajiny. Bola to najvyššia miera od roku 1999, keď sa zaviedlo euro.

V EÚ 27 bola nezamestnanosť v apríli 2010 9,7%. Medziročne pribudlo v únii celkovo takmer dva a pol milióna nezamestnaných, z toho asi polovica v eurozóne.

Najvyššiu nezamestnanosť mali už vyše pol roka Lotyš s 22,5 percentami. Na druhom mieste sa dlhodobo držali Španieli s 19,7-percentnou nezamestnanosťou. Podľa Eurostatu bolo Slovensko po Litve (17,4%) piate so 14,1%-tnou nezamestnanosťou. Najmenej nezamestnaných malo Holandsko a Rakúsko, keď v apríli 2010 nedosiahla ich miera ani päť percent. (4)

Podľa porovnania nezamestnanosti Forbesu z r. 2009 patrila nám siedma priečka. Zvýšenie rastu nezamestnanosti odborníci pripisovali popri kríze aj zhoršeniu podnikateľskej klímy na Slovensku. Vychádzali z toho, že čím menej sa podniká, tým menej pracovných miest vzniká.

Z údajov štatistického úradu Európskej únie Eurostat vyplýva to, že miera nezamestnanosti na Slovensku v júli

2010 mierne vzrástla z júnových 14,9% na 15,0%. Medziročne vyskočila oproti júlu predošlého roka z 12,2%. V celej EÚ rovnako ako v eurozóne nezamestnanosť v júli 2010 v porovnaní s júnom tohto roka bola na 10,0%, resp. na 9,6%.

Najvyššiu nezamestnanosť v únii malo v júli 2010 Španielsko (20,3%), za ktorým sledovalo Lotyšsko (20,1%). Nezamestnanosť na Slovensku bola v poradí piata (15,0%). Najnižšiu malo Rakúsko (3,8%).

Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny z 20-teho septembra 2010 miera nezamestnanosti na Slovensku v auguste klesla na ročné minimum 12,19%. Počet ľudí, ktorí mohli nastúpiť do zamestnania, sa znížil na 327 467. V septembri tohto roka ich počet však stúpol na 377 tisíc. Z nich 182 011 nezamestnaných si nevedelo nájsť prácu dlhšie ako rok. Analytici zároveň predpokladali, že evidovaná miera nezamestnanosti sa pod hladinu 12 percent od konca roka 2010 nedostane.

Príležitosť pre prácu absolventov škôl bola v roku 2010 najhoršia za posledných osem rokov. V septembri 2010 bolo bez práce 35 285 absolventov, z toho 6 479 z vysokých škôl, kým ich počet roku 2004 činil 26 324. Najnižší počet bol roku 2007, t.j. 19 134 absolventov. (6)

Nielen názory odborníkov, ale aj prieskum eurobarometra ukazuje, že občania EÚ pokladajú nezamestnanosť za najpálčivejší problém. Počet ľudí bez práce je podľa Európanov stále vážnou otázkou v jednotlivých krajinách. Až 48 percent ľudí v únii označilo nezamestnanosť za najväčšie zlo svojich štátov. Na Slovensku je strach z nej ešte citelnejší. Ako najväčší problém v krajine vníma nezamestnanosť 64%. Až 91% ľudí u nás označilo situáciu v tejto oblasti za „úplne zlú“, kým v únii to bolo 83% ľudí. (3)

LITERATÚRA

1. Boldocká, S.: *Sme na čele. V raste nezamestnanosti*. Bratislava: Hospodárske noviny, 30. 3. 2010.
2. Drucker, P.F.; Maciariello, J.: *Drucker na každý deň*. Praha: Management Press, 2009.
3. Folentová, V.: *Máme najnižšiu schopnosť konkurovať*. Bratislava: Sme, 10. 9. 2010.
4. Jančík, L.: *Ekonomike tieni nezamestnanosť*. Bratislava: Sme, 5. 6. 2010.
5. Krajanová, D.: *Fico regióny nevyrovnal*. Bratislava: Sme, 2.7.2010.
6. Pejko, M.: *Po škole? Šanca na prácu je 1 k 25*. Bratislava: Hospodárske noviny, 20. 10. 2010.
7. Rybárová, E.: *Bez práce je čoraz viac Európanov*. Bratislava: Sme, 5. 6. 2010.

Kresťanskí muži by nemali podliehať v boji panike z trojakého dôvodu: z teologického, pretože presne vedia, čo ich čaká v boji, či v pokoji - telo (smrť a vzkriesenie na konci vekov) a dušu (večný život); z estetického, pretože pohľad na vydeseného bojovníka a nízku smrť je zahabujúci, a zo strategického, pretože panika v boji vedie k chaosu a porážke.

Žiadny boj nie je definitívne stratený, ak víťazstvo nie je z tohto sveta. Zúfalstvo z porážky časnej nie je namieste u tých, čo si majú byť istí triumfom v Nekonečne.

Ešte demoralizujúcejšie a dodajme, že aj naivnejšie, by však pôsobil defetizmus v prípade, keď ide o strach z nepriateľa, ktorý vrhá obrovský tieň na stenu Sveta len vďaka malosti a úbohosti lampášika svojej trpasličej idey, držanej nízko pri zemi. Svetielko z bahených plynov hedonizmu, sprostej pažravosti a absencie akýchkoľvek ideálov, držané a blikotajúce v rovine rozkroku, tu svieti - aj z pohľadu ľudských dejín a nielo ešte Večnosti - tak krátko, že jeho veľkoho hlásané úspechy a sebaistota by mali budiť skôr zhovievavý úsmev ako paniku. Víťazstvo liberálnej demokracie, založenej na pritakávaní najnižším pudom zvierat v človeku (lebo to je jej pravá podstata, vyjavovaná postupne, zbavovaním sa kompromisov so silami minulosti) je niečo také krátkodobé a efemérne, že skôr než na žiaľ je na radosť tento stav, v ktorom sa v plnej priezračnosti vystrkujú duchovná spoza opony a ukazujú svoju pravú tvár. Veď kto by ešte dnes napríklad spájal slovo Holandsko s kakaom a tulipánmi, keď nás hneď napadnú pedofili, imigranti a rozklad. No nie je to nádherný pocit vidieť jasne a nezastrene? A aká to radosť pre hospodára, ktorý raz bude musieť púcať tento chlív, vidieť ako sa plevy samé zhromažďujú na jednu kopu a šetriť tak prácu a námahu pri ich vyhľadávaní po kútoch neosvetlených!

Mnohí zúfalcí však nevidia za hnojové hory. Neveria, že slnko vychádza každý deň a že čaro súmraku netrvá večne. A že každé zacvrlikanie hmyzu, ktoré pôsobilo desivo v tme, bude na smiech pod paľbou lúčov nového dňa, keď sa ukáže, že na potkany stačí aj dobre rozparádená babka s metlou - také sú vo svojej podstate zbabelé a úbohé.

To všetko im znie ako hudba z vesmíru, vzdialená a nereálna.

V skutočnosti však netreba byť ani fantasmom, ani jasnovidcom, aby sme nahliadli a dovideli na neslávne konce demo-liberálneho kultúrneho impéria. V jeho triumfe je ukrytý jeho zánik a jeho rozmach sa má k rakovine ako k rodnej sestre.

Po všetky časy, čo si ľudstvo pamätá - a máme dobrý dôvod sa domnievať, že ešte aj v tých, kam pamätá nesiahá - sa vedelo či aspoň tušilo, že ľudské pudy a vášne pôsobia deštruktívne na osoby, rodiny a spoločnosti. A to nielen vtedy, ak sú nehátané, ale aj vo forme ujarmenej a kultivovanej. Nejde tu len o etickú stránku vecí. Z praktických dôvodov sa vedelo, že sexuálne pohlúzenie a triezvy úsudok; že hlad vháňa človeka do šialenstva, v ktorom je schopný čohokoľvek; že zúrivosť otca dokáže vyhubiť celú rodinu,

náčelníkova i celý kmeň; že lenivosť prináša v konečnom dôsledku smrť a slabosť atď. atď. Príklady by sa dali všíť a všíť až do úmuru a nič by tak nepobavilo človeka minulosti ako práve toto sumarizovanie, ktoré by mu pripadalo banálne a zbytočné, pretože to predsa vedeli všetci, dokonca aj vtedy, keď sa podľa toho neriadili. Konečným efektom takýchto podľahnutí bol zánik. Jedinca aj spoločnosti.

To bola hrozba, ktorá formovala. To bola červená niť, vinúca sa zákonníkmi po tisícročia. Ešte aj starý Rím v čase rozkladu si potrpel na ospevovanie starých cností.

Len dnešná liberálna pakultúra im nie a nie prísť na chuť.

A čo vlastne chce, táto pakultúrka? - opýtal by sa udivene atavistický predsvietenský hulvát, ak by sa tu odrazu zmaterializoval. Chce zdochnúť?

Všetko nasvedčuje tomu, že áno. Každopádne pre to všetko aj robí. Pestuje si zdegenerovaných zbabelcov, neschopných nielenže plniť svoje povinnosti, ale ani brániť svoje práva. Chová sexuálne vyčerpané individua, trpiace obsesiou ukájať svoje pudy za každú cenu aj v prípade, že následkom je totálny úbytok energie a vôle, prípadne smrť. Podporuje hedonistickú žravosť a nenásytosť v pomere k potravínám aj veciam, povzbudzuje k lenivosti a povaľáčstvu, otupuje bojové reflexy a ospevuje perverznosť, abnormalitu a nervovú predráženosť ako vrcholy poézie a krásy.

Je zbytočné pokračovať. Všetci vieme, kde nás tlačí topánka.

Že liberálna demokracia speje k zániku mil'ovými krokmi, je očividné. Očakávať od najmladšej a zároveň najzdegenerovanejšej európskej generácie, že pôjde za ňu krvácať, je zároveň neskonale naivné. Úpadková moc si vypestovala vlastných ľahostajných hrobárov. Každý, kto im zabezpečí možnosť mať mobil prisatý k uchu čo najdlhšie, bude pre nich poloboh. K tomu mnoho tej najprimitívnejšej zábavy, ktorá na seba dnes zobrala názov „kultúrne vyžitie“, čo je presné - a už je raj na svete.

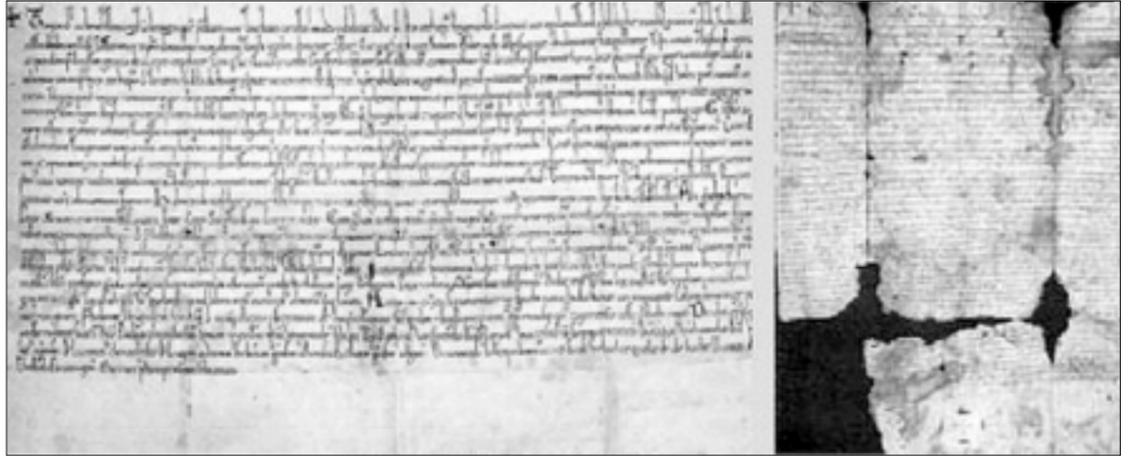
Kto by tu ešte rozprával o nejakom odriekaní? Snáď len bankové úradnícke kopyto o sporení a následnom splácaní hypoték, jediného bremena, ktoré liberálna demokracia s mimoriadnou láskou kladie na svoje ovečky. Pre ich najvyššie dobro, samozrejme.

S takýmto ľudským materiálom sa nedá dosiahnuť nič. Treba len vyliezť na skalu a pozeráť sa na prichádzajúce vlny, ktoré ich zaplavia.

Keď vody opadnú (a ony opadnú, pretože kobyľky potrebujú pole - ak nie je, odtiahnu!) a dvere archy sa otvoria, naše deti, tvrdšie a zocelenejšie ako my, zostúpia do dolín, odpracujú smeti a začnú stavať chrámy z kameňov. Pri ich masívnych múroch, s okienkami pripomínajúcimi strieľne, sa budú váľať zvyšky komického sklobetónu.

Netreba hneď fantazirovať o konci sveta. Civilizácie stúpajú a klesajú ako koníky na kolotoči a čas, keď sa kolotoč zastaví, pozná len Boh. Každé uvažovanie o prežití a budúcnosti má zmysel len v rovine tejto nevedomosti. Kým anjeli netrúbia záverečnú, je zbytočné hádzať flintu do žita.

BRANISLAV MICHALKA
Prevzaté
z www.sacrumimperium.blogspot.com

Slovenské skvosty európskeho významu

Deväťsto rokov Zoborských listín 1111 a 1113

Prvá zo Zoborských listín je napísaná (1111). Budeme čoskoro oslavovať 900. rokov jej vzniku. Na ňu nadväzuje druhá Zoborská listina z roku 1113, ktorá je súpisom majetkov Zoborského kláštora. Uvádza sa v nej názvy niekoľkých desiatok obcí alebo len ich častí a pozemkov, ktoré sa územne nachádzali medzi Dunajom a Trenčínom a Turcom, lebo patrili Zoborskému opátstvu. V týchto vzácných a historicky jedinečných listinách pre územie Slovenska nájdeme aj názvy obcí a osád, ktoré s majetkami opátstva susedili. Listina z roku 1111 sa týka majetkového sporu Godefreda, opáta Zoborského kláštora svätého Hypolita, s kráľovskými vyberačmi cla a mýta, ktorí sa nazývali kalízovia, osobitne s kapitánom Nitrianskeho hradu Porkom, jeho zástupcom Etejom a ich pomocníkmi z nitrianskej posádky Markom a Margiugom. Kalízovia neuznávali nárok opátstva na tretinu peňažných príjmov z mýtnych poplatkov v Nitre, v Dvoroch a v Trenčíne aj poplatkov vybraných na brodách cez Váh. Tieto príjmy benediktínskeho kláštora na Zobore začiatkom 11. storočia daroval uhorský kráľ Štefan I., ktorý vládol v rokoch 997 - 1038. Tak ako niektorí poddaní opátstva, ktorí sa vyhlásili za slobodných, využili zmätok, ktorý priniesli vojny. České knieža Svätopluk v jeseni 1108 prepadol Slovensko a jeho mladší brat, moravské knieža Oto zopakoval vojenský útok na územie Slovenska vo februári 1109. Spustošil okolie Nitry, vyraboval ju a vypálil, ale hrad nedobyl. Spor medzi opátom Godefredom a kalízmi (vyberači cla a mýta) sa riešil v nitrianskej hradnej katedrále prísahou svedkov pred ostrihomským arcibiskupom Vavrincom a kráľovským splnomocnencom (pristaldom) Batonom. V prospech zoborského kláštora svedčili dve skupiny svedkov, obyvatelia Nitry a jej okolia. V prvej skupine boli najstarší svedkovia, ktorí žili v období medzi vládou Štefana I. a rokom 1111: Una, Bača, Deda, Kača, Penet, Sejun, Martin, syn Markov, Peter, Kup, Zbyša, Figa, Peregrin. V druhej skupine bolo zase 11 svedkov, ktorí mohli hodnoverne potvrdiť právo Zoborského kláštora na majetky a peňažné príjmy: Mojžiš, Lambert, Willerm, Vavrinec Godefred, Martin, syn presbytera Mateja, Mikuláš, Hektor, Daniel, Poško, Jaroslav.

V listine je 30 mien, z ktorých má väčšina slovenský pôvod! Una, Deda, Kača, Sejun a ďalšie, čo dokazuje, že Nitra bola v 11. a 12. storočí mestom, v ktorom významne dominovalo slovenské národné etnikum. Hovorí o tom, že Godefred bol opátom a splnomocnen-

com uhorského kráľa Kolomana bol Baton, ktorého kráľ poveril spor vyriešiť. V listine nájdeme aj mená popredných obyvateľov mesta, svetských aj cirkevných hodnostárov. Nájdeme tam nitrianskeho župana Mojžiša a i bývalých dlhšie pôsobiacich županov Unu, ktorého predchodcom bol Bača. Listina spomína aj najstaršieho nitrianskeho župana Bukvena.

Zo Zoborskej listiny spoznáваме aj meno nitrianskeho richtára a trhového sudcu Peregrina, ktorý je najstarším známym richtárom v Nitre aj na celom území Slovenska. Nitrania mu na slávu mesta odhalili roku 2006 pamätnú tabuľu. Dekanom

nitrianskej Kapituly sv. Emeráma bol Lambert, kanonikmi boli Daniel a Poška, predstaveným kapitulskej školy bol gramatik Willerm - Willermus gramaticus, presbytermi boli Vavrinec a Godefred, kanonici Mikuláš, Hektor, Daniel a Jaroslav, ktorý bol synom pristalda Batona. Prvá Zoborská listina dokladá, že Nitra bola začiatkom 12. storočia sídlom komitátu, Zoborského benediktínskeho kláštora svätého Hypolita a prvej kapitulskej školy na území Slovenska. Zároveň bola sídlom kalízov, ktorí sa dobre vyznali vo finančníctve, preto boli ako kráľovskí úradníci poverení vyberaním cla a mýta. Kráľovskí úradníci mohli sídlit iba vo významných mestách, teda Nitra patrila medzi tie vyvolené. Zoborská listina nám predkladá aj ďalšie cenné údaje, aby sme spoznali pomery v meste a predstavu ako to bolo na Slovensku. Je dokladom, že po zániku Nitrianskeho biskupstva v 11. storočí Nitrianska kapitula aj Zoborský kláštor prebrali organizáciu kresťanského života a cirkevné záležitosti v celej oblasti Nitry. Umožňuje posúdiť dĺžku života nitrianskych obyvateľov. Dvaja spomínaní svedkovia Una a Kača mali v tom čase 80 rokov, dlhovekosť teda nebola výnimočná. Ani v jednej zoborskej listine sa nespomína súdoby nitriansky biskup.

Zoborská listina je pôvodným najstarším písomným dokumentom na území celého Slovenska, ktorý sa zachoval v origináli. Obe Zoborské listiny: prvá (1111) aj druhá (1113) sú uložené v archíve Nitrianskeho biskupstva. Text je napísaný v latinskom jazyku kaligrafickým písmom diplomatickej miniskuly na pergamenovej blane. Je dokladom o formálnej stránke vtedajších písomností, o štýle zápisu, spôsobe vyjadrovania sa i pečatenia. Obsahuje viac než 500 slov zapísaných do 21 riadkov na šírku listu.

Na štylizácii textu sa podieľal opát Godefred a jej pisateľom mohol byť Willermus. Zároveň je to právne svedectvo o majetkových právach Zoborského kláštora a prvým napísaným rozsudkom v mnohonárodnom Uhorsku. Potvrďuje mestský charakter Nitry v 11. a 12. storočí a jej politické aj spoločenské postavenie. Nitra je jediným slovenským mestom, o ktorom máme priamy doklad, že v ňom žili finančníci a obchodníci, čo znamená, že bola aj významným medzinárodným obchodným strediskom. Obe zoborské listiny vypovedajú o stredovekom živote obyvateľov Slovenska. Považujeme ich za nitrianske aj celoslovenské skvosty európskeho významu a veľkou historickou, zemepisnou aj sociologickou vypovednou hodnotou. Sú učebnicou veľkých dejín slovenského národa.

Slovenská strieborná zberateľská minca
Autori: Mgr. art. Peter Valach
Materiál: Ag 900, Cu 100
Hmotnosť: 18 g
Priemer: 34 mm
Hrana: nápis:
NAJSTARŠIE ZACHOVANÉ
LISTINY NA SLOVENSKU
Výrobca: Mincovňa Kremnica
Rytec: Dalibor Schmidt
Náklad: v bežnom vyhotovení 7 300 ks,
v proof vyhotovení 8 950 ks. Emisia: 16. 3. 2011

Značnú časť slovenskej verejnosti ohúrila správa, že začiatkom apríla t. r. terajšie, nové vedenie mesta Ružomberok odstránilo z budovy Mestského úradu pamätnú tabuľu ThDr. Jána Ferencíka, ktorú tam so schválením jedného z predchádzajúcich vedení mesta inštaloval náš Ružomberský Katolícky kruh na 110. výročie svojho založenia. Osadil ju na južnú stenu tejto budovy, situovanú do kostolného nádvorja, k dvom už existujúcim pamätným tabuľam ako nielen svojmu predsedovi, ale zároveň aj správcovi ružomberskej farnosti, keďže táto južná časť budovy bola jej majetkom a slúžila ako fara. Preto i pamätne tabule inštalované na tejto stene dotvárali pamiatkový charakter tohto historicky katolíckeho a kultúrno-cirkevného prostredia.

Dnes by absolútna väčšina ľudí na Slovensku sotva vedela povedať nič o Jánovi Ferencíkovi, a teda už vôbec nie o tom, či by pri inštalovaní jeho pamätnej tabule malo ísť o dakujú propagáciu nemeckého nacizmu, s čím pred tromi rokmi s extrémnou tendenciou (alebo azda i z nedostatočného poznania skutočností) vystúpil hlavný iniciátor jej odstránenia - Stanislav Chytka, český ideologický aktivista s antiklerikálnou orientáciou, ktorý vtedy nepochodil a ktorý akoby sa naďalej usiloval plniť isté poslanie, korešpondujúce so známym ideovým programom ÚV KSČ voči Slovensku.

A programom tohto vrcholného stranického ústredia (iste okrem iného) bola likvidácia vojtasšákovského ducha na Spišskej Kapitule a hlínkovského ducha v Ružomberku. Takúto informáciu sme totiž dostali v roku 1994 do redakcie Katolíckych novín v Bratislave, a to priamo od pracovníka tejto inštitúcie. A na tento cieľ sa plánovala aj vhodná osoba, ktorou by sa obsadilo dlhodobo uprázdnené miesto spišského biskupa „pre prípad, ak by pod tlakom zahraničia už nebolo možné udržať tento stav.“ No voľbou takto vyhladeného ordinára sa mala plniť aj úloha vo vzťahu k Ružomberku.

Ukázalo sa však, že tento zámer UV KSČ nebol úspešný a čo by sa ním bolo malo riešiť, aj čo sa týka Ružomberka, akoby sa teraz usilovali nahradiť terajší miestni ideologickí aktivisti, nespúšťajúci oči z vyhladeného preláta Jána Ferencíka. Na muške ho mali už i povojnové čechoslovakistické represívne orgány, ktoré ho hneď po skončení Druhej svetovej vojny bez najmenšej viny uvrhli do väzenia a odsúdili na šesť rokov žalára, kde chorý a v neľudských podmienkach aj predčasne skončil. Vtedy uväznilo okolo 40-tich príslušníkov katolíckeho duchovenstva, medzi ktorých patrili biskupi Ján Vojtasšák a Michal Buzalka, a okrem Jána Ferencíka takí špičkoví kňazi, ako bol napríklad Eugen Filkom, Karol Körper (Zrinsky).

Ján Ferencík pochádzal z národnostne zmiešanej rodiny, a to otca Slováka a matky kežmarskej Nemky, rodenej Palkerovej. To čiastočne poznačovalo aj jeho osobné občianske povedomie (kozmpolitného typu), čo aj v spišiacom prostredí akoby bolo vývodilo, a čo v 20-tych rokoch m. st. pod vplyvom agitácie českých agrárnikov, čiže tzv. argalášov dost' výrazne vyúsťovalo i do čechoslovakistickej orientácie. Práve táto situácia u mladého Jána Ferencíka, ako napoly Nemca, mohla posilniť niekedy pripisovaný mu aj príklon k rakúsko-uhorskej orientácii, ako to uvádza autor jeho hesla v známom Slovníku kňazských osobností na Slovensku. A toto zas pod silným cirkevným vplyvom dotváralo i črty jeho kresťanského kozmpolitizmu. Preto je známe, že jeho najväčšou životnou ambíciou popri kňazstve bolo získanie miesta cirkevného právnika tzv. Rímskej roty a jeho trvalé osadenie sa v Ríme.

Ideovú charakteristiku Jána Ferencíka možno uviesť konštatovaním, že pracovitosťou ho vtedajšia verejná kultúrna mienka zaradila medzi najaktív-

nejšie náboženské a kultúrne osobnosti, a to nielen Katolíckej cirkvi. Práve v tomto zmysle ho zaevidoval aj Reprezentatívny lexikón Slovenska a Podkarpatskej Rusi z roku 1936, a pri jeho neodzitej storočnici si naň uznanlivo spomenuli aj Katolícké noviny, hoci ešte

JUR CHOVAN REHÁK

Kto bol Msgr. ThDr. Ján Ferencík

a čo sa skrýva za odstránením jeho pamätnej tabule?

pod vtedajšou ideologickou taktovkou Komunistickej strany.

Preto RKK pri osadzovaní pamätnej tabule nemal na myslí politický, ale výlučne jeho duchovný a kultúrny zástoj pri zveľaďovaní náboženského a kultúrneho života slovenského ľudu. Svedčia o tom tieto publikácie: Smrť Jána Krstiteľa - preklad z angličtiny (1921), Pamätník prvého diecezálneho zjazdu v Levoči (1923), Buďte striezlívi (1929), Pápež a pápežský štát (1930), Lurdska púť (1933), Kristus-Kráľ (1934), Manželstvo-právne smernice (1935), z latinčiny preložil aj pápežskú encykliku O kresťanskej výchove.

A nemenej významná bola i jeho časopisecká činnosť. Dvanásť rokov redigoval veľmi obľúbený časopis Svätá rodina, okrem toho úspešne redigoval i literárny časopis Rozvoj a mládežnícky literárny časopis Plameň, ktorý vydával Spolok sv. Vojtecha.

Z jeho publicistických prác možno vyzdvihnúť ešte aj náboženské i všeobecne poučné články, ako boli: Sv. Augustín, obraz z jeho života (Kultúra 1932, č. 2), Vo víre svetozorov, Kresťanská viera a mravouka (Kultúra 1932, č. 7-8), Výhovné systémy, Hnutie moderných zien (Svobodov 1935, č. 7), Vplyv náboženstva na mravnosť a spoločenský poriadok (1936, č. 1), a najmä vtedy aktuálny článok Pokoj (Kultúra 1941, č. 12). Pôsobivé boli najmä jeho pedagogické úvahy, ktoré nič nestratili zo svojej aktualnosti ani v dnešných časoch a ktoré uverejňoval ako redaktor Rozvoja a Plameňa, kde akoby kráčal v šľapajach svojho nemeckého súkmeňovca Juraja Palleša, zakladateľa prvej slovenskej učiteľskej preparandie v Spišskej Kapitule

Primárnosť duchovného zamerania Jána Ferencíka sa odzrkadlila práve vo funkcii profesora tejto inštitúcie, kde pôsobil od roku 1919, a to aj ako rektor a špirituál tamojšieho bohosloveckého učilišťa. V tom čase zastával i funkciu riaditeľa tzv. Ústrednej katolíckej kancelárie a špirituála v bratislavskom vysokoškolskom internáte, Svobodov. Jeho publicistika v absolútnej prevaha bola kresťanskej čiže náboženskej i všeobecne kultúrnej orientácie, čo je dokladom toho, že vo svojej podstate Ján Ferencík bol primárne kňazom, za čo mu bol priznaný titul pápežského preláta či komornika - monsignora, keď už predtým získal akademickú hodnosť doktora posvätej teológie. Vždy sa na prvom mieste usilo-

val plniť povinnosti svojho duchovného stavu a svojho pastoračného úradu.

A aký bol program jeho výchovného pôsobenia, môžeme dokumentovať z obsahu jeho kázne, ktorú predniesol na omši v Spišskej Kapitule v roku 1929 pri pripomienke 110. výročia zalo-

renčik pre citovaný článok z 19. apríla 1940 vyňatý zo zoznamu prelátov domstici“. Pritom pravdivé by tu mohlo byť iba to, že meno ThDr. Jána Ferencíka už v neskorších zoznamoch prelátov chýba, na čo je však celkom jednoduché vysvetlenie. Monsignori totiž „umierajú

pripomienkou Hitlerových päťdesiatin. Tým sa usiloval získať si Innitzerovu priazeň pri sprostredkovaní pomoci v svojej aspirácii na miesto vatikánskeho právnika. No vtedy málokto na Slovensku vedel, že zo strany Innitiera to bolo iba vynútené vyhlásenie, keď mu skupiny viedenského „lumpenproletariátu“ a nacistických obdivovateľov Hitlera, pre jeho výhrady voči Hitlerovi a jeho národnému socializmu, vytĺkali okná na viedenskej rezidencii.

No Ferencíkova obdivnosť Hitlera ako možnej protiváhy ateistického nebezpečenstva, vyplývajúceho zo stalinckého boľševizmu, trvala iba do 28. júla 1940, keď Hitler na schôdzi v Salzburgu, kam pozval členov vtedajšej slovenskej vlády i prezidenta, po Rakúsku zmietol zo stola i kresťanský projekt Slovenskej republiky ako kresťanského štátu, ktorý sa tiež mal budovať na základe známych pápežských encyklik Rerum novarum a Quadragesimo anno.

Maroš Madačov nám pri spomenu tých pohovoroch pripomenul vtedy už neznámu skutočnosť, ktorá veľmi prispela k Ferencíkovmu rozčarovaniu, keď v onej júlovej nedeli v Salzburgu, jeden z Hitlerom dosadených politikov do nového vedenia slovenského štátu (Mach) s fanatickým prejavom vďačnosti neskôr v rozhlasovom prejave vyhlásil, že „kde nemôže Boh, pošle tam Hitlera“! Takéto nedomyšlene rúhavé výroky teologicky striktné orientovaný Ferencík odmietal a vtedy by už bol najradšej, keby sa mohol poslaneckého mandátu zbaviť. Odvtedy jasne dával najavo i svoju pasívnu rezistenciu. Preto v parlamente odmietol aj hlasovanie za prijatie protizidovských zákonov a spolu s nešťastným Ladislavom Knihom rozhodol sa zachraňovať ľudí zapletených do povstania, i niekoľko desiatok Židov, z nich najviac známe boli rodiny Grossovcov a s jeho pomocou konvertovaných Munkovcov.

Takýto je teda skutočný obraz nespravodlivého a až za hrob prenasledovaného Jána Ferencíka. A v tejto súvislosti treba ešte opätovne upozorniť na už citovaný článok Pokoj, uverejnený na sklonku roka 1941, ktorý bol v protive s udalosťami Druhej svetovej vojny, rozputanej práve Adolfom Hitlerom.

No definitívna strata Ferencíkovho pozitívneho vnímania obrazu Adolfa Hitlera nastala vtedy, keď sa i na Slovensko dostala informácia o encyklike pápeža Pia XI. Mit brennender Sorge (S páličivou starosťou), vydané v roku 1937 len pre nemeckých biskupov (vtedy ešte bez Rakúska), kde sa pripomína Nemeckami flagrantné porušovanie zásad iba nedávno obapolne schváleného konkordátu, so zjavným už nastolovaním nemeckého novopohanstva.

A práve pre toto poznanie sme si vedomí toho, že náš Katolícky kruh sa oprávnene hlási k dôstojnej pamiatke Monsignora ThDr. Jána Ferencíka, napriek úpornej snahe pošpiniť jeho meno. A navyše ešte pripomíname a sme o tom presvedčení že nielen naša katolícka, ale i celá ružomberská ako i slovenská kultúrna verejnosť by si mala uvedomiť, že ak niekto bezúhonného katolíckeho kňaza má tú drzosť nazvať „fašistickou sviňou“, ako to urobil pracovník Liptovského múzea Karika, naplnila sa tým podstatou trestného činu hrubej náboženskej urážky predstaviteľa podstatnej časti ružomberského obyvateľstva, za čo by sa právom mala vymáhať príslušná satisfakcia i súdnou cestou. Ale tu ide ešte aj o niečo oveľa akútnejšie. - Lebo nijaká kultúrna verejnosť by sa nemala zmieriť s tým, žeby sa v nej mali udomáčniť už aj spôsoby chrapúňov a slovník prevzatý z prostredia putíkových lumpov, pretože práve toto je cesta, keď spoločnosť zbavujúca sa ľudských princípov slušnosti, vedie k tým najhrubším neduhom spoločnosti, akým bol fašizmus, nacizmus i boľševický komunizmus.

Autor je člen
Ružomberského Katolíckeho kruhu

ženia spomenutého učiteľského ústavu, tak ako ju zaznamenala publikovaná Pamätnica. V tejto kázni Msgr. Ján Ferencík povedal: „Každý rok sa z tejto školy vysiela značný počet na úrovni času stojacich kultúrnych pracovníkov, takých, čo kladú základy celej kultúry - celospoločenskej, i celoštátnej. Šírením nábožensko-mravných kultúr ukážme, že sme verní nielen Rímu [čo bola replika na vtedajšie Masarykovo heslo „prýč od Ríma“], ale aj štátu a národu, a nielen náboženstvu, ale i ozajstnej kultúre a tomu ozajstnému pokroku! A vtedy sa splní slovo Svätého písma, že učiteľia sa budú skvieť ako hviezdy na modrine nebeskej.“

Napriek tomuto všetkému sa však i tohtoroční aktivisti usilujú očierniť túto osobnosť tendenčne skreslenými údajmi. Pri prvom jeho pokuse o odstránenie predmetnej pamätnej tabule, ešte u mešťanostu Michala Slašťana, ako corpus delicti sa uviedol Ferencíkov článok v Tatranskom Slovaku z 19. apríla 1940, v ktorom sa autor lojálne vyjadril o Adolfovi Hitlerovi, v tom čase ešte takmer úplne neznámom politikovi, ale na čo sa teraz nedialekticky hľadí izolovane, čiže na základe súčasného poznania, vôbec neberúc do úvahy i skutočnosť, že o dva roky mal už aj Ján Ferencík úplne iné poznanie Adolfa Hitlera. A opomínajú sa tu najmä tie dôvody, prečo vlastne a vôbec venoval pozornosť tomuto politikovi.

No toto by sa S. Chytkovi ako iniciátorovi hnutia za odstránenie pamätnej tabule Jána Ferencíka dalo ešte prepačiť, nie však jeho tvrdenie, uvedené v liste mešťanostu Slašťanovi, že vraj už i na „nariadenie pápeža bol Ján Fe-

prediskutovali všetko, čo sa v tom čase odohrávalo v meste i na ružomberskej fare, lebo Ladislav Kniha vtedy udržoval čulé kontakty s jej správcom Ferencíkom, o čom nám podrobne informácie porozprávala pani Knihová. Cenné poznámky k osobnostnému profilu Jána Ferencíka nám poskytol i Martin Števec (Madačov), ktorý po jeho uväznení prevzal vedenie ružomberskej farnosti.

Naším kľúčovým zistením bolo, že Jánovi Ferencíkovi práca v parlamente nesedela, ktorú vlastne formálne prebral len ako súčasť tradičnej aktivity Andreja Hlinku, po ktorom prevzal spravovanie ružomberskej farnosti. Preto stále ešte dúfal, že sa mu podarí dosiahnuť spomenuté miesto vo Vatikáne, čo vtedy umocňovalo aj jeho sklamanie z politického diania, a to tak na Slovensku, ako i v Nemecku. Toto miesto dúfal získať prostredníctvom viedenskej nunciatury, na ktorú sa chcel obrátiť najmä s pomocou vtedajšieho viedenského arcibiskupa-kardinála Theodora Innitiera.

Ako nepolitik mal skreslené predstavy o Hitlerovi akoby o kresťanskom veliteľovi nemeckej armády, a to dost' navne i pod vplyvom hesla Gott mit uns (Boh s nami), ktoré nemeckí vojaci nosili aj na prackách svojich opaskov. V tomto pomýlenom postoji voči Hitlerovi ho podporilo najmä politické vyhlásenie spomenutého viedenského arcibiskupa-kardinála, pozitívne hodnotiaceho nástup Adolfa Hitlera k moci, na čo aj on podobne reagoval práve inkriminovaným článkom v Tatranskom Slovaku z apríla roku 1940, čo bolo hodne oneskorenou

Otázka zmyslu písania je otázkou zmyslu života. Na túto otázku, ktorú si v každej etape z rôznych uhlov pohľadu neustále kladieme, dokázali dať odpoveď celým svojím bytím výnimoční ľudia. Takýmto človekom je aj Jan Zahradníček - básnik mimoriadneho diela a mimoriadneho života. Spomeňme z neho len heslovite: narodený v roku 1905 v Masníku v rodine 19-tich detí; dvojnásobný prežívajúci po páde z pôjdu ťažký úraz; pôvodne určený za krajčírku študuje napokon germanistiku a knihovníctvo v Prahe. Bol mimoriadne literárne činný, F. X. Šalda ho nazýva kniežat'om básnikov. Po vykonštruovanom procese za "protišťatnú činnosť" v roku 1951 uväznený, prepustený iba na krátko v roku 1956 - aby si pochoval dcéry, ktoré zomreli na otravu hubami. Definitívne ho s podlomeným zdravím prepustili až v roku 1960. O niekoľko mesiacov nato Jan Zahradníček umiera.

To sú však len útržky a len veľmi neobratne vystihnú niečo z básnikovej duše. O tom, aká výnimočná osobnosť to bola, nám svedčia jeho denníky. Nenajdeme v nich ani slovo výčitky, básnik je dokonca za svoj osud vďačný. A len hmlisto si môžeme predstaviť, čo prežíval, keď v nich nachádzame záznamy o úzkosti, zúfaní, či potrebe obrodzenia. "Sú hodnoty s ničím nezmerateľné. O tieto hodnoty sa musím predovšetkým usilovať a potom bude všetko ostatné dobré. Ako v kozmickom priestore zisťujú moderní fyzici vrcholy a hĺbky, to starozákonné a kresťanské hore a dole - čiže koniec einsteinovskej relativite, kde tieto veci nemali zmysel - tak aj v našom životnom priestore začínajú mať čím ďalej tým väčší zmysel viera, nádej a láska, ktoré nehovoria nič tým, ktorí sú mimo. Ale aká hrozná je tá priepasť, ktorá pretína ľudské cesty spájajúce terram fidelium a terram infidelium!"

Jan Zahradníček nám dáva príklad lásky k poézii a prekonávaniu vlastnej slabosti doslova do poslednej chvíle života. Aj napriek ťažkým podmienkam, v ktorých sa po návrate ocitol, sa venuje tvorbe, prekladom a najmä láske - oproti ktorej sa cíti stále úbohým a neprestáva velebiť jej Zdroj. "Treba byť v spojení so Srdcom, ktorého jediným prívlastkom je majestátne infini, vidieť z diaľky do diaľky, tušiť nesmernosť za najmenším úkonom lásky. Ach letnice, letnice, zvony i hromobytia a ohnivý čiary bleskov cez vlhku a plodnú tmú." Zahradníčekov denník sa končí takmer symbolicky zápisom z 28.9.1960 - z dňa svätého Václava, ktorý bol jedným z hlavných motívov jeho tvorby. O týždeň po sviatku patróna svojej zeme mimoriadny český básnik umiera.

Nech je nám jeho dielo memenom pre zmysel života a tvorby, ktorý je väčší, než drobné spory, ciele a vidiny mámomyselného jednotlivca či spisovateľskej obce.

A ešte na dôvažok - je dobré pripomenúť si verš Svätováclavského chorálu: ...nedej zahynouti nám ni budocím, svatý Václave! Tieto slová sú aktuálne i dnes, keď nám hrozí smrť duševná. Lebo zo všetkého najviac sa moderná doba snaží o ovládnutie toho, čo je naj-

vzácnejšie a najbohatšie - o ľudskú dušu. Ako to spomína aj sám Zahradníček v esejí Zastavenie, ktorú vám prinášame: "A pretože tých hlasov stále viac ubúda, pretože je život stále viac na všetkých svojich frontoch ohrozovaný neživotom a ne-bytím, poézia ako podráždená orlica, ktorej berú mláďatá, kričí a tľchie krídlami a bije zobákom, snažiac sa chrániť, čo sa ešte zachrániť dá..."

JAN ZAHRADNÍČEK

Zastavenie

Každému človeku sa raz viac či menej jasnejšie odhalí miesto, na ktoré bol postavený, a uvedomí si, že úlohu, ktorú pred sebou vidí, môže splniť iba on sám. Nie je to domýšľavosť, ak má o sebe takú mienku, ako nie je domýšľavý oráč, keď ráno podíde k úvrati a odhaduje prácu, ktorú treba do večera vykonať; nie je márnivý, keď si povie, že ho v tom diele nemôže nikto zastúpiť, že to čaká len na neho. Z takého vedomia rastie potom zodpovednosť, ktorá mu nedovolí oddávať sa pohodliu a záhaľke.

Mám sa tu spovedať a mal by som teraz skrúšene vyznať, ako veľmi som sa proti tomuto jasnému vedomiu svojho posolania prevínil, ako často som uhýnal zo svojej krušnej cesty a ako rád som si hovel v chladivom tieni namiesto toho, aby som sa zaliaty potom v páľave slnka skláňal nad svojím dielom, ako to z pokolenia na pokolenie robili moji sedliacki predkovia. Ale to sú veci, ktoré zostávajú medzi mnou a Bohom, a tiež jedine Bohu z nich budem skladať účty, lebo aj každé naše slovo má svoje miesto a svoj čas, ako všetko v živote a ako napokon aj celý náš život.

Kde je teda miesto a kde čas môjho života? Koľko hodín ukazujem svojím životom na orloji času medzi minulosťou sotva čo známou a budúcnosťou, ktorá môjmu poznaniu uniká? Ale to všetko v celom svojom dosahu a so všetkou podrobnosťou uvidím, až navždy zavriem oči. To budem počuť jasne a zreteľne, až prestanem vnímať hlasy tejto zeme. Skryté súvislosti vystúpia a ja budem žasnúť nad bludnosťou svojich krokov. Zatiaľ len tápavo a neisto odhadujem svoje miesto a svoj čas podľa ľudí, ktorí sú pri mne alebo podľa tých, čo ma o málo predišli. V literárnej histórii sa tomu hovorí problém generačný a básnici, ktorí sa narodili v rovnakej dobe, sa zhľukujú do generačnej skupiny. Ľudia od pera si na nich potom všimajú spoločné znaky a spoločné gestá, ktorými reagujú na svoju dobu, a v ich tvorivom výraze vidia tvár daného času. Nedá sa povedať, do akej miery správne, ale vieme, že trvanie takýchto generačných skupín býva veľmi krátke. Ako básnici dospievajú k svojmu vlastnému vyjadreniu života, vzdialenosti medzi nimi sa zväčšujú a potom už ťahá svoju brázdú každý sám, nestarajúc sa o druhých. Iba v histórii bývajú kvôli prehľadnosti stále začleňovaní do nejakej skupiny. A sú básnici, ktorí nepoznali pri svojom zrode teplo spoločného hniezda. Prišli v dobe, kedy nebolo predpokladov pre vytvorenie generačnej skupiny alebo sa cítili spojení s ľudmi omnoho

staršími alebo dokonca mŕtvymi, o ktorých sa opierali. Takýto osamelci spôsobujú tým, ktorí majú vo všetkom radi poriadok, veľké starosti zaradením a klasifikáciou. Ale oni sami sa takými vecami neznepokojujú, lebo správne vedia, že každý básnik stojí pred svojou úlohou sám a že pomoc, ktorú môže od kohokoľvek prijať, je úmerná len jeho vlastnej sile.

(...) Ale nechcem hovoriť o ná-

aj na mučidlách - ale čo by bolo z jej slobody, keby neslúžila; čo by bolo z jej sily, keby nechránila; čo z jej krásy, keby svojou žiaru nevrhala aj na tú najobľudnejšiu hrôzu. Poézia teda slúži, ale vedomá si svojho pôvodu neslúži a nebude nikdy slúžiť ničomu nízkemu, ničomu obmedzenému a ničomu čiastkovému, bude slúžiť jedine tomu, čo je nad ňou, čo je väčšie a obsiahlejšie a nesmiernej-

nech si o tom myslí kto chce, čo chce - keď sa rozpadajú rodiny, vraždia nenarodeniatka a keď sa znesväcujú veci sväté. A nemôže mlčať ani pri tom, keď sa porušuje hierarchia života tým, že sa začne veciam nižším pridávať váha a hodnota, ktorej sa uberá veciam vyšším a vznešenejším. Tým všetkým sa život stáva ochudobnený a rozvadený, nivočený a falšovaný, a keď sa už nedá nič robiť a všetka pomoc ľudská aj anjelská je márna, vrhá poézia svoj nezemský jas aj na tú porušenosť, akoby volala: pozrite, aká krásna i v tom blate, i v tej neresti, i v tom zúfalstve.

Aby sa mi rozumelo správne, musím zdôrazniť, že tým všetkým sa neprihovám za poéziu tendenčnú a že nezavrhum poéziu, ktorá by tieto mne vyhovujúce tendencie nemala. Lebo na také rozlišovanie poézie nie je vôbec dôvod a tam, kde sa začína ukazovať na to, čomu hovoríme tendencia, prestáva zároveň aj poézia. Poézia je len jedna, ako je len jedna krása a jedna pravda, ktoré k nám skrze poéziu prehovárajú. Tá krása i tá pravda môžu byť rôzne maskované, rôzne komolené, rôzne pokrivené, ako to vidíme sami v sebe aj okolo seba. Ale poézia prichádza a strháva masky, doplní všetko neúplné, narovnáva všetko poohýbané; a ak tak činí, vedzme, že je to pravá poézia, či už písaná v nerovnakých riadkoch alebo na plných stránkach. V tomto zmysle sa dá hovo-

šie než ona sama; a to je život, život celý, život s celým registrom svojich klávesov. Počuje všetky ich hlasy a odpovedá im, a keď niektoré zmlknu, hovorí za ne, usilujúc sa vždy o celistvosť a neporušenosť života, ako vyšiel z dlane Stvoriteľovej. A pretože tých hlasov stále viac ubúda, pretože je život stále viac na všetkých svojich frontoch ohrozovaný neživotom a ne-bytím, poézia ako podráždená orlica, ktorej berú mláďatá, kričí a tľchie krídlami a bije zobákom, snažiac sa chrániť, čo sa ešte zachrániť dá. Nie je jej ľahostajné, keď treskúcim mrazom alebo ľudskou zlobou padajú storočné stromy, keď chrústy požierajú lupene a lykožrúť vyvracia lesy. Tiež jej nie je ľahostajné -

zoro, lebo básnik netvorí z názorov, básnik tvorí zo skúseností, ktoré k týmto názorom vedú, a tak jeho pravým názorom je vlastný verš a nič iné. Môže sa mu stať, že deväťdesiat deväťkrát sa načiahne vedľa alebo netrafi do pravých dverí alebo si nevytiahne výhru, ale po stýkrát sa mu to napokon podarí, a nájde verš, s ktorým sa tak dlho navzájom hľadali a s ktorým si boli navzájom určené už pred stvorením všetkých vecí. Touto jedinou udalosťou je pred ľudmi a pred Bohom ospravedlnených a vyvážených jeho deväťdesiat deväť omylov, týmto nálezom je zaplatené jeho hľadanie. Tým chcem len skromne naznačiť, ako draho sa platí za krásu v umení a že v ňom nie je krásy okrem krásy takto nadobudnutej, že ju teda nie je možné nijako našťudovať alebo ukradnúť. A ten, kto by ju chcel získať lacnejšie, pod rukou, bude veľmi rýchlo pristihnutý pri svojom čine.

A hoci nechcem hovoriť o svojich názoroch, predsa však pridržajúc sa svojej básnickej praxe k istým názorom dospievam. A majú pre mňa tú výhodu, že sú moje a že som si ich vydobyl sám. Nie je možné ich nikomu vnucovať, ale je možné sa o ne oprieť. A tak sa snažím zistiť, v akom pomere voči ostatným zločkám ľudskej činnosti stojí poézia a umenie vôbec; ako medzi ne zapadá a čím sa od nich odlišuje. Lebo cítim, že nie som so svojimi veršami sám, že skrze nich sa rozprávam so širšou pospolitosťou; že nimi ako vedením s vyšším či nižším napätím prechádza prúd medzi minulosťou a budúcnosťou. To, čo už bolo, v nich prehovára s tým, čo sa len stane; a medzi tým prítomnosť naplnená daniím dolieha a dožaduje sa o vyslovenie. Mám pocit, že svojimi veršami niečo upadnuté zdviham, niečo pokrivené napriamujem, niečo rozdelené spájam, niečo ohrozené chránim a niečo zarmútené utešujem. Ak niekoho milujem a oslávim ho svojím slovom, pozdvihujem ho tým trochu zo zeme a ukazujem v blate, z ktorého je uhnetený, odtlačky prstov božích. Nepochybne mu tým pomáhame, aj keď on sám o tom nevie a nemá to preňho praktický význam; ako kvetiny a stromy nevedia nič o básnikových slovách, ktoré ich vzývajú, a predsa sú tie slová s nimi, aj v dňoch zlých, aj vo víchrici a mraze.

Ale tým som už naznačil, že poézia nemá sama v sebe cieľ ani métu. Je to iste dcéra kráľovská, slobodná každým svojím činom, ktorá sa nedá ujarmiť, nedá sa uväzniť, nedá sa spútať povrazmi noriem a predpisov. Ba dokonca je slobodná aj vo väzení, aj v putách,

Kresba: Alexander Iľčko

riť - a tiež sa tak aj vraví - o katolíckej poézii. Poézia, ktorá z drobnej spfšky, z útržkov a zlomkov do-
tvára a dobudováva celky, ktorá
odlesky tváre Božej, roztrásené ne-
pokojnou hladinou času, privádza
do jedného bodu, je katolícka v
pravom zmysle toho slova, je pre
všetkých, je všeobecná, je zhŕňa-
júca, lebo každý jej môže rozu-
mieť, nech by sa narodil v ktorom-
koľvek čase na ktoromkoľvek
mieste; nech hovorí ktoroukoľvek
rečou a klania sa ktorýmkoľvek
modlám. Je katolícka, aj keď sa v
nej priamo nehlásajú články kato-
lickeho učenia a nie je v nej nikde
zmienky o liturgii, a aj keď jej
tvorcovia zostávajú sami v tieni
osobných bludov alebo falošných
názorov širšie uznávaných.

Ale poézia, písaná ľuďmi a pre
ľudí, a to predovšetkým pre ľudí,
ktorí sú nám blízki miestom a ča-
som svojho narodenia, ktorí hovo-
ria s nami tým istým jazykom,
ktorí majú s nami spoločné zá-
ujmy a potreby, spoločné úzkosti a
nádeje, zafarbuje sa týmto spoloč-
ným prostredím a nadobúda ním
vôň domova a príchut' korenia; a
tým aj svoju cenu, ktorá spočíva v
jej jedinečnosti a nezameniteľ-
nosti. Práve preto, že je poézia ob-
rátená k večnosti, vášnivo miluje
tento okamih, jediný medzi všet-
kými. Práve o to viac, že sa na ňu
dívajú všetky hviezdy, vrúcne
lipne k tomuto kúsku zeme, k jeho
stromom a poliam, k blatu jeho
ciest, beznádeji jeho dedín, ná-
mestí a predmestských štvrtí. Len
teraz a nikdy inokedy, len teraz a
nikde inde - má napísané ako
heslo na svojom štíte a ja, rozhlia-
dajúc sa okolo seba a skrze svoju
reč v ustavičnom styku s minulos-
ťou svojho rodu a tiež s jeho bu-
dúcnosťou; cítim, ako nespočetne
veľa úst tvorí práve toto slovo,
ktoré hovorím; ako sa nespočetne
veľa rúk pohybuje v mojej ruke,
keď ju dvíham, aby som napísal
vetu alebo urobil kríž. Básnik nie
je básnikom vo chvíli, keď drží
pero v ruke, celý jeho minulý ži-
vot a každá, aj tá najprivátnejšia
chvíľa, aj ten najvšednejší rozho-
vor, aj tá najobyčajnejšia pre-
chádzka, mu na to boli prípravou.
Básnik to vie, a preto chtiac -
nechtiac prijíma pre svoj život
akúsi rehoľu; ale nielen jeho život,
aj životy jeho predkov, ako išli za
sebou storočie za storočím, boli na
to prípravou. Gestá ich práce,
gestá ich modlitby a gestá ich
lásky, tie zostali a dedili sa; zatiaľ,
čo sa ich telá rozpadali na prach a
zabudnutie ako všetko, čo nebolo
v ich živote podstatné. To, ako
brali do rúk nástroje; ako kľačie-
vali v chrámoch; ako sa poberali v
procesiach na pútnické miesta ma-
riánske; ako sa skláňali nad kolís-
kou hladiac detské vlásky; ako sa
k sebe blížili muž a žena v nociach
svadobných; ako spínali křčovito
ruky k poslednému pohybu na
smrteľnej posteli; to všetko, toľ-
korakými životmi opakované a
toľkorakou smrťou prečistené,
oživa znova vo mne, a pretože mi
bolo dané slovo, oživa to predo-
všetkým v mojom slove. A ne-
môžu za to oni a nemôžem za to
ja, že v prísavite týchto dní vze-
rajú tieto ich odveké gestá mimo-
voľne ako gestá vernosti, ako vy-
znanie vernosti hoc i nezmyselnej,
vernosti až za smrť.

Preložila K. Dž.

si
moja externá
múza

pod sakom skrývaš
železné kridla
ktoré by som
neuniesla

som
tvoja externá
bláznivá viktorka
viem si odhryznúť
z piesne
máš rytmus
a ja slová
čo vsakujú tak pomaly

nalejem notám
radosť do hláv
pošlem ich za tebou
a cestou
z chrámového koncertu
ma držia za ruky
myšlienky na nôž

samota
kofeín

a jazz
celý večer sedím
sama za stolikom
pre štyroch

takmer zmierená
s osudom
vzrušenie
smiech
a pátos
mi driemu pri nohách

kapela hrá práve
skladbu body and soul

mám radosť
že som zalepila ústa
strachu z tmy

slávim tu
detské rozmary
pri horkastej káve
a celým telom
pritakávam piesni
o tých dvoch veciach
ktoré mi často
chýbajú

RUŽENA ŠÍPKOVÁ

Moja externá múza

ukradomky

hľadiš
na dievča
s downovým syndrómom

si znechutený
že niečo také vôbec
prikvitlo do všednosti

vždy si bol
ku mne dobrý
no zrazu myslím na dym
ktorý dusí

prežívam otázky
a presolenú pravdu:
čo moje deti v bunkách?

dívajú sa do zrkadla
rátajú si chromozómy
ocko

**keby sme žili
v stredoveku**

ty by si bol zrejme
vzdelaným a ľudomilným
mníchom
s ambíciami stať sa
predstaveným kláštora

ja by som bola
od pätnástich rokov
vydatá
matka ôsmich detí
a piatich anjelov

hoci by času bolo
málo
občas by som
sledila okolo kláštora
či sa objavíš

a doma by som
pri čmáraní
tvojej podobizne
do modlitebnej knižky
veľmi túžila
vynájsť fotoaparát

mám
malý byt

z ktorého všetky žiale
vytekajú jednou výlevkou
v zneváženej vode
po umývaní rúk
drhnutí riadu
praní

výlevka toho musí
tak veľa prehltnúť

len raz sa upchala
namočila som do nej
pár čiernych názorov

**prišiel si
za mnou**

do chladnej izby
vymaľovanej nažltlo
a ružovo
kde som schovávala
hŕbu nahých bábik
pod vankúš
a viedla rozhovory
so svojimi prstami

na stenách
večerné slnko rozvinulo
dobiedzajúce pásiky
v telke spieval spevák
chrapľavým hlasom
čosi o kráse dozrievania

a ja som ľutovala
že som iba zlé dieťa
ako zvieracie mláďa
ktoré sa narodilo
s labkami zopätými
k modlitbe
no nedokáže
schovať pazúry

každého poškriabem
okrem teba
lebo si veľmi ďaleko
hoci pri mne sedíš

som
**domáca
úloha**

a prečiarknutia
bolia

boh ma neustále
káže prepracovať

tabuľa je nežné
slepé biele oko

v každom sne
čiernou kriedou
stokrát pišem

nebudem snívať
nebudem snívať
nebudem snívať

srdcová

chyba
moje srdce
je komicky krátkozraké
nevidí cez múry

nosí smolu
a okuliare

na život ziza
cez bezfarebné sklá
no čo to pomôže?

majú ružové
rámy

babie leto

mi nekreslí
studené tiene
sviečky
vence

rozhýbe mesto silou
zvyškami svetla
z prázdnin

mám detské chvenie
v kostiach
hravá samota vchádza

dávaš mi do daru
práve vylúpnutý gaštan
a v mojich očiach vidíš
lúče slnka
omotané pavučinami

Vyznávač poézie dobra a pravdy

K nedožitým deväťdesiatinám Júlia Zborovjana

JULIO ZBOROVJAN - básnik, divadelník, prekladateľ, redaktor, režisér, publicista... Narodil sa 14. januára 1921 v Šarišských Michaľanoch ako prvý zo šiestich detí manželov Andreja Zborovjana a Márie, rodenej Bartekovej. Otec Andrej pracoval ako deputátny kováč u miestneho veľkostatkára Gejzu Pulszského. Matka Mária bola domáca. 11. marca 1938, keď mal Júlio sedemnásť rokov, zomrela. V dôsledku matkinej smrti skoro odišiel z domu a ťažko sa prebýjal životom. Stôl chudobných a neskôr i dlhoročná choroba (pľúcna tuberkulóza) poznamenali jeho mladosť aj život v dospelosti. Školskú dochádzku začal 1. septembra 1927 v miestnej Jednotriednej rímskokatolíckej ľudovej škole. Hneď od prvého ročníka dosahoval veľmi dobré výsledky. Po ukončení piateho ročníka navštevoval Gymnázium v Prešove, kde začal písať svoje prvé verše.

Básnické začiatky a juvenílie možno nájsť na stránkach medzivojnových časopisov, literárnych zborníkov a v almanachoch Rozvoj, Plameň, Slovenské pohľady, Kultúra, Elán, Mlad, Zborník najmladších slovenských autorov, Pozdrav mladých, Žijeme... Na Gymnázium v Prešove v rokoch 1934 - 1942 prekonal ťažký údel a odišiel sa liečiť do Vysočských Tatier.

Debutoval už ako šestnásťročný prvotinou „Serpentina“ pod pseudonymom Júlio Michalánsky. Okrem poézie mal v tom čase ešte veľa ďalších záľub. Hrával v dedinskom divadle, spolu s bratom Jozefom a ďalšími študentmi stál pri zrode prvej futbalovej jedenástky v obci. Počas stredoškolského štúdia získal pod vedením známeho Antona Prídavka divadelnú predprípravu v tunajšom Slovenskom rozhlasu a divadelnom krúžku Zábořský. Študoval na Právnickej fakulte v Bratislave, odkiaľ prestúpil na Pedagogickú fakultu v Košiciach, ktorú ukončil v roku 1950 s diplomom učiteľa. Na jeseň 1945 ho prijal do služieb vtedajšieho Východoslovenského národného divadla sám Janko Borodáč, s ktorým ho spájalo trvalé priateľstvo. V košickom Východoslovenskom národnom a neskôr Štátnom divadle vykonával funkciu tajomníka, redigoval bulletin pre činohru, spevoheru a balet. A od roku 1948 až do posledných chvíľ života - celé jedno štvrtstoročie - bol dramaturg a zapálený divadelník, dramaturg, režisér, redaktor a publicista, čo je ojedinelý prípad vytrvalosti v práci na prospech slovenskej divadelnej kultúry. Ním realizované „Večery poézie a hudby“ tvorili základ pre známe „Divadielko pod kupolou“ v košickom Dome umenia.

Životným údelom a básnickým krédom bol mu zvlášť blízky Jiří Wolker. Počas svojho liečenia vo Vysokých Tatrách často myslel na neho, čo ho viedlo k napísaniu básnickej skladby Tatranská elégia. V roku 1960 pri príležitosti 60. výročia narodenia tohto českého básnika inscenoval v Štátnom di-

meleckej tvorby a svojej poézie: „Chcem byť vyznávačom poézie dobra a pravdy - to je poslanie. Chcem byť vyznávačom poézie ľudskosti a lásky - to je vyznanie. Chcem byť vyznávačom poézie nádhery a krásy - to je hľadanie“.

V roku 1971 mu udelili štátne vyznamenanie „Za vynikajúcu prácu“. S manželkou PhMr. Máriou, rodenou Jindovou, vychovali dvoch synov - Martina a Juraja. Zomrel uprostred tvorivej práce 20. októbra 1974 v 53. roku najproduktívnejšieho obdobia svojho plodného života. Žiaľ, hry ostali nedočítané, básne nedopísané... Zostalo po ňom dielo veľké, no neuzavreté. Zostala po ňom spomienka na dobrého a krásneho človeka, na citlivého umelca, na veľkého priateľa hercov... Pochovaný je doma pod Šarišským hradom, kde mu na cintoríne v roku 1984 odhalili náhrobok, spoločné dielo umelca Ernesta Zmetáka a profesora Viktora Malinovského. Na náhrobku tróni postava múzy ľubostného básnictva Erato. Epitaf tvoria posledné dva verše z básne Rozlúčka z jeho zbierky Prehovor, srdce: Všetko, čo žije po mne v mojom mene v práci a v láske, to ma pripomenie...

PREHEAD TVORBY

BÁSNIČKÉ ZBIERKY: Serpentina, Prešov, 1937, Hviezdy sa blížia, Prešov - Bratislava, 1941, Ľubostne krutá, Prešov, 1944, Výmena stráží, Bratislava, 1945, Bludička moja pieseň, Košice, 1946, Pred nami hviezda, Bratislava, 1950, Momentky, Košice, 1968, Za žiarou slova, Rím, 1970, Medúza, Bratislava, 1971, Do dlane dýchni, výber autorovej tvorby z rokov 1941 - 1971, Košice, 1972, Tatranská elégia - pôvodne Májová trizna, Bratislava, 1974, Pieseň lásky, Košice, 1976, Prehovor, srdce, Košice, 1977 a Odkliata panna a iné, Košice, 1981.

LITERATÚRA PRE DETI A MLÁDEŽ: Čarovná bylina, Trnava, 1947, Slávik a ruža, Trnava, 1947, Koza rohatá, Bratislava, 1951 a 1954, O dvanástich mesiacoch, Martin, 1953, Rozprávka spozna kriku zo života medvedíka, Martin - Bratislava, 1958, Bajka, ktorá má slovy vypráví o medvídkovi, Martin - Bratislava, 1958 a Otvor sa, rozprávka, Košice, 1973. Dramatizácie a úpravy divadelných hier: Egmont, Bratislava, 1954, Reštavrícia, Košice, 1955, Alžbeta Báthoryčková, Bratislava, 1958 a 1969, Trpaslík Nosáľko, Bratislava, 1964, Zhavranení bratia, Bratislava, 1967 a Ako Filúz gajdoval v nebi, v pekle, na zemi, Bratislava, 1972.

PREKLADY: Súd bez pomsty, Košice, 1946, Gül baba, Bratislava, 1956, Princenzná so zlatou hviezdou na čele, Bratislava, 1956 a 1963, Najväčšia obeť, Bratislava, 1960, Leto, Bratislava, 1960, Búrka, Košice, 1961, Čo kamera nevidela, Bratislava, 1961, Prefíkaná princenzná, Bratislava, 1962, Nápadníci trónu, Bratislava, 1965, Hry I., Bratislava, 1965, Obrazy zo života bohého,

Bratislava, 1966, Dozvedela som sa, že žiješ, Košice, 1966, Don Quijote prichádza, Bratislava, 1969, Hľadač svetla, Bratislava, 1969, Don Juan Tenorio, Bratislava, 1969, Fuente Ovejuna, Bratislava, 1973 a Divoký koník Ryn, Košice, 1973.

LITERÁRNODRAMATICKÉ PÁSMA: Šumí hora našich srdiec, Bratislava, 1964 a Balada o mladosti, 1974. Zborníky: Národné divadlo v Košiciach 1945 - 1955, Košice, 1955, Štátne divadlo v Košiciach 1945 - 1960, Košice, 1960, 20 rokov Štátneho divadla v Košiciach, Košice, 1965 a Čarnica 1957 - 1967, Košice, 1967. Monografie: Janko Borodáč, Košice, 1952 - venované k šesťdesiatinám, Andrej Chmelko, Košice, 1968 - venované k šesťdesiatinám a Pamäti 1945 - 1964, Košice, 1975 - venované Jankovi Borodáčovi.

ZO SPOMIENOK

NA JULIA ZBOROVJANA

Takto si spomína na Júlia Zborovjana jeho brat František:

Básnikovo detstvo: „Ťažko mi vierohodne naznačiť, aké bolo Julove detstvo, keď sám som od neho o štyri roky mladší... Že nebolo ľahké, je samozrejmé. Otec bol deputátny kováč, rodina sa prudko rozrastala, polička bolo iba štyri jutrá, takže skoro každú nedeľu ráno posielal nás otec po gazdoch s kartičkami vypísanými z knihy prác asi takéhoto obsahu: ... Ondrej Marton - Andreju, dlhuješ mi za podkútie koňa, opravu kolesa, za brány a pluh 57 korún. Pošli ich po mojom chlapcovi aspoň niečo, lebo rodina nemá čo jesť“. A tak najprv Júlio, neskôr Jozef a nakoniec i ja chodili sme žobrať ťažko zarobené otcove peniaze. Často, veľmi často sme chodili žobrať zbytočne, lebo ani gazdovia nemali. To nám všetkým troj jasne otváralo hlavy. Julovi najvýraznejšie, lebo bol jednak prvý a musel chodiť „žobrať“ najviac. Preto azda najviac sme sa obávali nedele dopoludnia, kam všade budeme vyslaní. Veľmi ťažko sme znášali toto pokorovanie. A Júlio bol mimoriadne vnímavý a živý chlapec. Musel byť vo všetkom a pri všetkom, čo sa na dedine dialo. Prvú jasnú spomienku mám na neho z čias, keď som mal 3 - 4 roky. Náš rodný dom pod „Úbočou“, hore na „Úboči“ škola - jednotriedka. Učiteľ pán Alexander Lipták mal svoje spôsoby, ale dal nám dosť poznatkov. Dovolil napríklad Julovi, aby zobral do školy aj svojich bratov, teda Jozefa i mňa, lebo mamička musela ísť napríklad do „mesta“, teda do Sabinova. Lavice boli vysoké, sedieť sme na nich nemohli, preto sme s Jozefom sadli pod lavicu na dosku na nohy. Zrejme sme tam dlho nevydržali ticho sedieť, a tak kopancov od susedov bolo dosť. Presne sa však pamä-

tám, ako nás Júlio vždy tišil, aby pre naše výkony nedostal stratenicu, bez ktorej sa pán učiteľ v škole vtedy nemohol zabobistiť, veď tam bolo osem oddelení a žiakov od najmenšieho po najväčšieho nie menej ako 50. To prítómie pod lavicami a ten les bosých nôh zostal mi v pamäti navtrvalo. Júlia rešpektovali chlapci z dediny už za jeho detstva, lebo vždy dokázal niečo zaujímavého vymyslieť, podniknúť, ako napríklad hru alebo výlet. Keďže bol najlepším žiakom vo svojom ročníku, pripadla mu úloha doučovať iných, ba neraz mal na starosti aj starších. Do gymnázia sa dostal Júlio len na osobný príhovor učiteľa nášmu otcovi, že by bolo škoda nechať chlapca doma. Gymnaziálne štúdium vtedy bolo pre dedinského chlapca maximálne privilegium, najmä keď pochádzal z takej chudobnej rodiny. Hoci bol Prešov iba 13 kilometrov od Šarišských Michaľan a bolo aj dobré vlakové spojenie pamätám, že vtedy chodilo do Prešova iba päť študentov, z toho dvaja už starší Rodziňák a Lukáč a traja Julovi rovesníci. Bol to pre nás menších nielen vzor, ale i ideál snáh.

Študentské roky: „Poviem pravdu, ja som sa Júlia nevidel ani len raz učiť, teda ako „bifľovať“ sa. To bolo úplne proti jeho náture. On podstatu nielen pochopil, ale si aj upevnil priamo v škole, preto iba doma ak do kníh a zošitov nazerá. Poézia, ak sa dobre pamätám, ho chytila za srdce úplne v druhej triede gymnázia. Vrátil sa o pol tretej zo školy vlakom, zjedol prihratie „gruľa s mliekom“ a už priahal kravičku do jarma, lebo musel ísť orať naše jutrá. A Júlio počas tej celej doby jak si recitoval, tak recitoval verše a prihovárať sa im od pluha, lebo ja som musel vodiť kravičky v brázdach. Veľa som tomu nerozumel o čom hovorí, ako mi vysvetľoval, že toto treba tak a tak povedať, že tu musím urobiť pauzu, aby dostal napätie a ja som ani nemal zdania, čo to vlastne pauza je. A ešte tá úradná slovenčina pre mňa Šarišana. Iba som si začal viac všimáť zošity husto popísané veršíkmi. Tuším vo štvrtom ročníku dostal otec pozvánku, aby prišiel na rodičovské združenie. Áno, Júlio nevedel dobre prospievať z predmetov, kde sa muselo „bifľovať“ a takou bola práve nemčina, v ktorej bol vždy slabý. Je zaujímavé, že dokonca v matematike mu išlo lepšie ako v nemčine a latinčinu si pochvaľoval. Júlio už ako žiak nižších tried gymnázia presadzoval sa ako dobrý recitátor nielen v škole, ale aj na verejnosti. Že hrával doma divadlo so spolužiakmi, to bolo predsa pre dedinských študentov kedysi samozrejme. Intenzívna práca, ktorú Júlio v tých časoch vykonával najmä na poli kultúrnem, zháňanie kníh poézie, jej štúdium a tvorba, ale strava veľmi skromná. Do Prešova od-

chádzal iba s kusom chleba a k tomu obyčajný lekvár, zriedkavejšie „šmalec“. Ako štvrták prichádzal až po piatej, teda obedoval a večeral naraz. Jedlo na obed bolo už odstaté a teda mu nechutilo, preto nečudo, že sa prihlásila choroba. A Júlio v tej dobe ako kvartán vydáva svoju prvú zbierku Serpentina. Koľko bolo okolo nej roboty, koľko premýšľania, aby mu to nakladateľ ŠTEHR vydal vlastným nákladom. Otec musel zaplatiť 500 korún, aby nebol z toho súd. Ako sa knižka nemala podľa jeho predstáv, nedorozumenia v škole, ale on pri tom všetkom sníval, ako si postaví dom v Giráši a aby už mal za sebou trampoty zo školy. V roku 1938 nám zomrela matka. Aby bolo menej krkov, mňa na Julov návrh poslali do Misijného domu. Tak som sa s Julom stretával už iba cez prázdniny, aj to dost' zriedka, lebo bol väčšinou na liečení. Viem však, že asi rok po smrti našej mamičky všetci traja, teda Júlio, Jozef i ja doslovne sme si kľakli pred nášho otca a prosili sme ho, aby zachránil rodinu a opäť sa oženil. Mali sme totiž miesto mamky slúžku, ktorá sa doslovne neľudsky správala k našim mladším súrodencom Emilovi, Janke a Irenke. Emil bol o štyri roky mladší ako ja a už sa nemal komu inému sťažovať ako kravke Mici, koľko bitky dostal od slúžky Hany. Sestry zas mali hlavu dokrvavenú od česania našej slúžky. Júlio už potom vždy zriedkavejšie prichádzal domov. Našiel si prácu v rozhlasu, ukončil stredoškolské štúdium a vo vojnových časoch šiel do Bratislavy študovať právo. Pravda, musel si na živobytie zarábať“.

Na počesť Zborovjanovho životného jubilea v roku 1971 herečka, členka Slovenského národného divadla Oľga Borodáčová, povedala:

„Vždy som ho poznala ako skromného, skôr do pozadia utiahnutého človeka, básnika i hravého chlapca a prítom veľmi pilného pracovníka na svojom poste. Bol nám a je mi dospelý ako jeden z vlastných detí, z tých mnohých drahých divadelných synov a dcér. Ťažko matke oceňovať si syna, ak nechce stáť pred svetom ako zaujatá. Ale pred zaujatou ma chráni práve jeho statočná, zanietaná práca, jeho svedomitý postoj k divadlu, jeho láska k divadelnému umeniu. Smelo môžem povedať, že sa nestal dramaturgom košického Štátneho divadla len preto, že si chcel zaistiť živobytie. Viedlo ho to čosi hlbšieho, niečo sľachetnejšieho. Za tie roky spoločnej práce pociťovali sme Julovu osobnosť ako jedna z najpevnejších ohniviek, počnúc od zoznamovania sa s dramatickým dielom až po premiéru, bola jeho práca vždy pre nás podnetná a príkladná. Ako dobre a radostne sa nám spolupracovalo pri mnohých našich či svetových hrách. To všetko bola aj Julkova zásluha. Láska košického obecnstva k divadlu bola totožná s láskou dramaturga Júlia Zborovjana. Dobré si rozumeli, a preto sa vedel zavďačiť divákovi takým výberom hier, ktoré ich obohatili aj pobavili. Vždy vedel nadchnúť ľudí pre dobrú vec, či už išlo o umenie v divadle alebo iné básnické dielo. Veď napokon oboje má spoločný koreň.“

MAREK SEKERÁK
Snímky: Archív autora

Júlio Zborovjan spolu s otcom a súrodencami pri príležitosti osláv svojich 50. narodenín

Cesta za slovom

O Medzinárodnom stretnutí básnikov v Békešskej Čabe

Autor článku (vpravo) na konzuláte SR

V Maďarsku si každoročne 11. apríla pripomínajú Deň poézie - na výročie narodenia jedného z ich najznámejších a najčítanejších básnikov Józsefa Attilu (1905 - 1937). Pripomeňme, že jeho tvorba našla odozvu aj u nás, a to v prekladoch E. B. Lukáča, J. Smreka, A. Brezányho, V. Beniaka, J. Poničana a V. Kondróta.

Úctu k veľikánom kultúry Maďari prirodzene vnímajú ako súčasť svojho (silného) národného povedomia. Aj svojich básnikov, treba uznať, majú vo väčšej úcte ako my a hoci ich niekedy možno tiež nechápajú, nezosmiešňujú ich, skôr naopak, pestujú ich kult.

Pri príležitosti spomínaného Dňa poézie sa konajú rôzne akcie. Jednou z nich je Medzinárodné stretnutie básnikov v Békešskej Čabe, ktoré sa tohto roku uskutočnilo po druhý raz (prvé bolo v roku 2008). Hlavným organizátorom je miestny Maďarsko-poľský kultúrny spolok. Pozvánka na podujatie prišla tentoraz aj do Trenčína ako partnerského mesta Békešskej Čaby. Okrem spisovateľa a básnika Rudolfa Dobiáša som bol zástupkyňou Verejnej knižnice Michala Rešetku Máriou Špánikovou oslovený i ja, a tak som mal možnosť vidieť a zažiť niečo nové. Keďže Rudolf Dobiáš napokon z osobných dôvodov nemohol vycestovať, zastupovala ho Jana Poláková, recitátorka jeho poézie.

Békešská Čaba (Békéscsaba) je žup-

ným mestom v juhovýchodnom Maďarsku. Má približne 64 tisíc obyvateľov a na návštevníka pôsobí pokojným dojmom. Mesto sa stalo výnimočným strediskom slovenskej menšiny v Maďarsku. K slovenskej ná-

rodnosti sa hlási podľa posledného oficiálneho sčítania zaokrúhlene šesť percent obyvateľov mesta. Naša cesta mala teda aj iný rozmer - prispela k prehĺbeniu spolupráce a pocitu spolupatričnosti s našimi krajanmi v tomto kúsku sveta.

Slováci žijú na území dnešného Maďarska oddávna. Mnoho sa ich tam dostalo v rámci osídľovania Dolnej zeme po oslobodení územia od Turkov. Ale už viac ako sto rokov ich počet stále klesá. O dôvodoch tu azda písať netreba, sú zrejmé - o to viac zaráža, že ne jeden Slováčok tam i tu ich akosi nevnímajú.

V čase rozpadu Rakúsko-Uhorskej monarchie žilo na území dnešného Maďarska podľa hodnoverných záznamov 400 až 500 tisíc Slovákov, v súčasnosti ich je úradne 18 tisíc! Obdobne sa situácia vyvíjala v samotnej Békešskej Čabe - podľa údajov, ktoré mám k dispozícii, ešte v roku 1880 tvorili Slováci absolútnu väčšinu obyvateľstva, v roku 1921 približne polovicu...

Stopy slovenskosti sú však v tomto kraji stále zreteľné. Videli sme aj slovenské názvy obcí, slovenské školy a kultúrne inštitúcie. Stretli sme sa s viacerými ľuďmi (najmä staršej generácie), ktorí na svoj pôvod ani materinskú reč nezabudli a boli radi, keď sa mohli s nami porozprávať. Dokonca aj žobrák na ulici, keď začul, že hovoríme po slovensky, spomenul si na niekoľko slovenských slov. Na tomto mieste môžem spo-

menúť milé stretnutie s pani Alžbetou Uhrinovou-Hornokovou, vedeckou pracovníčkou Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, ktorá ma oslovila a nezištne mi darovala niekoľko kníh.

Aj my sme priniesli knihy a z väčšej časti sme ich darovali miestnej knižnici. Po tešiteľné bolo zistenie, že oddelenie slovenskej literatúry je pomerne slušne zásobené knihami rôznych žánrov. Ako odberateľ Slovenských pohľadov som si tam všimol nové aprílové číslo časopisu, ktoré mi na domácu adresu prišlo až po návrate - čitateľa v čabianskej knižnici si ho teda mohli prečítať skôr ako odberatelia na Slovensku.

Po celý čas pobytu sa o našu slovenskú skupinu starala pani Helena Somogyiová, miestna Slovenka telom i dušou. Náš program v deň stretnutia začal prehliadkou mesta. Nasledovalo prijatie na Generálnom konzuláte SR v Békešskej Čabe. Generálny konzul Štefan Daňo nám venoval viac než hodinu času. Po-

poludní sme absolvovali už spomenutú návštevu knižnice a prezreli sme si slovenskú národopisnú expozíciu, ktorá je umiestnená v gazdovskom dome z polovice 19. storočia.

Samotné stretnutie básnikov sa uskutočnilo večer a bolo spojené s kultúrnym programom za účasti verejnosti. Prítomní autori predniesli svoje verše. Potom ich po maďarsky zarecitovala herečka Edit Kováčsová. Nasledovala prezentácia štvorjazyčnej antológie s názvom Spoločnou cestou (Pe drumul comun, Kőzös úton, Wspólna droga), ktorá obsahuje verše a stručné životopisné profily zúčastnených básnikov.

Okrem nás, návštevníkov z Trenčína, slovenskú poéziu zastupoval Imrich Fuhl, významný predstaviteľ slovenskej literatúry a kultúry (i slovenskej menšiny) v Maďarsku. Stretnutia sa ďalej zúčastnili básnici z Poľska a Rumunska, zástupcovia jednotlivých literatúr

národnostných skupín žijúcich na území Maďarska, ako aj traja domáci čabianski autori. Celkovo je v antológii predstavených dvanásť autorov: Maria Golonka, Krystyna Borkowska, Marek Wawrzyniec Rak, Tamás Herczeg, Erika Péter, Ervin Sass, Mária Berényi, Csongor Kuti, Endre Székely-Benczédi, Ján Maršálek, Rudolf Dobiáš, Imrich Fuhl.

Záverčné neformálne rozhovory len potvrdili užitočnosť podujatia, ktoré umožňuje okrem iného osobné spoznávanie sa literátov a budovanie dobrých vzťahov, založených na porozumení a vzájomnej úcte. Na spiatocnej ceste bolo o čom uvažovať: o poézii, o Slovákoch a ich mieste v rodine národov. Ako napísal Imrich Fuhl v básni Štafeta: „nie sme hrdinovia / bohovia proroci / život sme prevzali / tiež z noci do noci // splodilo nás ticho / v tej noci závetu / s údivom nesieme / tú veľkú štafetu...“

JÁN MARŠÁLEK

Dejiny oslávnené v sochách

Titus Kolník, Eva Kolníková, Jozef Vladár:

Ludmila Cvenegrošová a dávne Slovensko

(Medaily, reliéfy, sochy)

Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2010

Tvorbu akad. sochárky Ludmily Cvenegrošovej verejnosť už pozná dávnejšie. Venuje sa historickej tematike. Jej láska k slovenskej minulosti je veľmi intenzívna. Pred Národnou bankou v Bratislave stojí jej socha kniežata Biateka na koni. Je impozantná. Tak isto za srdce chytí jej socha Slovanky, Nitry, Rastislava, Cyrila a Metoda na Devíne, pod Nitrianskym hradom a v Čiernych Kľačoch. Radi zdôrazňujeme historický záber, rozmernosť tvorby a tajomnú schopnosť vžiť sa do prastarých čias, našich predkov - starých Slovencev. Tvorba vystihuje jednotlivé etapy dejín.

Sochárkino dielo je zakotvené v pamäti súčasníkov. Je to už integrálna súčasť pamäti národa. Vstúpila hlboko do praveku a prestupovala z k novoveku. Tak svojím dielom na tej dlhej dejinnej ceste nám postavila historické míľniky. Rozmanitosť a mnohotvárnosť tvorby, každého Slováka a Slovenku poľská po srdci. Používa

kov, drevo, kameň, pálenú hlinu. Tak sa zaradila k našim najvšestrannejším sochárom so širokými kultúrnymi a estetickými zámermi. V artefaktoch každého chytia za srdce bóle, radosti a najmä nádej našich predchodcov v národe. Je radosťou pre návštevníka ateliéru vidieť to množstvo výtvarov, najmä tvorbu medailí a plakiet našich popredných osobností. Korene jej záujmov o históriu kotvia v úžasnej tvorivej láske k našej domovine a jej kultúrnym dejinám. Každý artefakt sa vyznačuje hlbokou filozofiou myšlienkového posolstva, majstrovskou zručnosťou a znalosťou výtvarných postupov. V jej dielach pred nami sa vynárajú ľudia každodenného života i vysokej politiky. Prestúpila národný rozmer smerom na všeľudský. Akademička sochárka - pani Cvenegrošová je najkrajšou oslavou slovenských dejín popri monumentalisti akad. maliarovi Mikulášovi Klimčákovi. Obaja nám vytvorili obrazovú učebnicu slovenských dejín. Doteraz to nik tak programovo neurobil. Archeologické nálezy na Slovensku ju zaujali a pohli vstúpiť do hĺbky dejín. Autori tohto diela napasovali základné poznatky o výsledkoch doterajšieho archeologického bádania. Tým, že zaradili do knižky portréty našich archeológov, umožnili nám poznať pestrú paletu objavov, a tak popri prehľade tvorby akad. sochárky vytvorili aj výstižnú encyklopédiu osobností, ktoré nám otvorili bránu pod krajinné horizonty. Táto pútavá a vydavateľsky perfektne stvárnená knižka by mala byť v každej slovenskej rodine.

ANTON SEMEŠ

Jozef Cesnak sedemdesiatpäťročný

Vo februári oslávil svoje významné životné jubileum (aj keď nie okrúhle) popredný slovenský výtvarník - grafik a ilustrátor akad. maliar JOZEF CESNAK.

Patrí medzi silnú generáciu slovenských ilustrátorov, žiakov prof. V. Hložníka, naše ilustračné piliere, ktorého výtvarné dielo už dnes patrí do zlatého fondu slovenskej ilustračnej tvorby. Prof. Hložník, sám virtuóznym kresliar a ilustrátor, predstavoval pre svojich žiakov i pre jeho prirodzenú autoritu, najmä pre jasnú orientáciu, nadhľad a vyznávanie etických zásad v umení. Už od svojho absolutória na VŠVU v Bratislave (1957-63) sa úspešne uplatňuje ako výtvarník v rôznych vydavateľstvách, ako ilustrátor početných diel domácej a zahraničnej literatúry. Ešte

ako študentovi na známej bratislavskej ŠUP-ke mu učarovala kresba, považovaná za základný výrazový prostriedok výtvarného umenia... Aj už ako výtvarník a zručný kresliar, sa pridal k majstrom čierno-bieleho kresbového typu ilustrácii, na báze realistického čítania (Jozef Baláž, Vladimír Machaj, Igor Rumanský...), ktorá doteraz nebola umelecky prekonaná a má svoju výtvarnú a umeleckú hodnotu aj ako samostatné dielo.

K najdominantnejším prvkom jeho ilustrácii patrí, okrem precíznej a dokonalej kresby, osobitá schopnosť myšlienkovitejšieho výtvarného obrazu, čo dooznalo ocenenia hlavne v jeho ilustráciách literatúry z našej histórie... Istou ostrou linkou bravúrne tvorí plastické tvary ľudí, či zvierat, statické i plné pohybu - presnou stopu kontúruje tvary, ktoré modeluje šrafovaním alebo tieňovaním. To isté sa dá povedať aj o jeho kolorovaných kresbách. Jeho ilustračná filozofia ho vedie k tomu, aby sa knižného motívu zmocnil pravdivo s výtvarným zanietením a zámerom. A umeleckým cieľom je vnieť do literárneho diela výtvarný zážitok textu, raz k predlohe viazaný tesne, s väčšou ilustračnou konkrétnosťou a vizuálnou citlivosťou, inokedy veľmi voľnou výtvarnou paralelou. Oslovit' a získať si svojho čitateľa. Výrazný prínos jeho tvorby zaznamenal postupne aj pri rozvoji novej slovenskej umelecko-náuč-

nej literatúry pre deti a mládež (Halo tu príroda, 1978, Gaudeamus Igitur, 1966...) Svoj výtvarný rukopis, za viac ako polstoročia usilovnej tvorivej práce výrazne premietol do takmer 150 ilustrovaných kníh a učebníc a taktiež do takmer všetkých slovenských časopisov pre deti a mládež. Časopiseckú ilustráciu, na rozdiel od knižnej, vníma ako odlišnú iba v tom, že je jednoduchšia, voľnejšia, nie až tak prepracovaná kresbovo i kompozične. Inak ju tvorca nesmie podceňovať. Ako ilustrátor debutoval obľúbenými perovkami v Mladých letách knižhou pre mládež Vrbý nad Arykom od Il'jasa Efendijeva. Z ďalších kníh ((pre vydavateľstvá - Mladé leta, Slovenský spisovateľ, Smenu, Pravda, Osveta, Východoslovenské vydavateľstvo, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, PB-Press, ...), spomeňme aspoň - Štefan Rysuľa : Podtatranské povesti (Mladé leta, 1971), Manuel Antonio De Almedia : Pamäti policajného seržanta (Nakl. Pravda, 1983), František Kreutz : Helpianska bosorka (Osveta, 1985), Arthur Robert : A. Hitchcock a traja pátrači (Mladé leta, 1986), L.Welskopfová-Heinrichová : Synovia Veľkej Medvedice (Východoslovenské vyd. Košice, 1986), Mária Ďuričková : Bratislavské povesti (Mladé leta, 1990), Milan Ferko : Nové povesti slovenské (Mladé leta, 1994), Alojz Medňanský : Dávne povesti o slovenských hradoch (Mladé leta, 1995), Alena Bartlová : Panovníci a prezidenti na území Slovenska (PB-Press, 1997), Jozef Horák : Slovenské povesti (Mladé leta, 2002),

Z ilustrovaných kníh sú mu najviac blízke Helpianska bo-sorka (Kreutz), Jelení kráľovnej víl (Húževka), Staré a nové slovenské povesti (Ferko) a Dunajské povesti (Ďuričková). Vo voľnej grafike najviac pozornosť venoval témam muž a žena - všeľudským vzťahom a to najčastejšie v technike litografie, ale veľa robil aj technikou linorytu. Najviac mu vyhovoval a najbližší boli dramatický výraz. Okrem výtvarného umenia je mu najbližšia poézia a vôbec literatúra. K jeho najobľúbenejším literárnym autorom patria Milan Rúfus a Robinsom Jeffers. Vystavuje samostatne aj na spoločných výstavách (naposledy aj v Bratislave, Brezne a Ilave...), v r. 2010 predstavil na Slovensku aj svoje ilustrácie a cyklus pozoruhodných veľkorozmerných kompozícií dejateľov slovenskej literárnej histórie (Štúr, Sládkovič, Hviezdoslav...). Vytvoril aj grafické návrhy k dokumentárnemu životopisnému filmu o Františkovi Kreutzovi, známom slovenskom pedagógovi, historikovi a spisovateľovi, ostatné tri roky usilovne pracuje aj na náročných farebných kresbách k cyklu Skameneliny... Vo voľnom čase sa rád venuje štúdiu histórie - studnici múdrosti.

Je nositeľom (aj keď pomerne dost oneskorene) Ceny Ľudovíta Fullu za rok 2010, najprestížnejšieho slovenského výtvarného ocenenia pre ilustrátora. Rodák z Horehronia, žije a tvorí v Bratislave (už od svojich študentských rokov).

PETER ZAVACKÝ

Povedľa daru umeleckej - alebo ak by sme mohli špecifikovať - literárnej tvorby existuje aj iné, nemenej podstatné nanie: dar literatúre rozumiť. Interpretácia literatúry, akou nesporné je aj umelecký preklad, si vyžaduje rovnako vzácneho človeka. Možno preto je dobrých literárnych vedcov a prekladateľov tak málo.

Jedným z takýchto vzácných ľudí je aj doc. PhDr. Martin Kučera, CSc. (nar. 1958), český historik a kunsthistorik, ktorý sa slovenskej literatúre venuje po celý život. Učarovala mu ešte ako mladému chlapcovi a odvtedy o nej napísal mnoho článkov, pripravil niekoľko antológií, výborov z diel. Niektoré z jeho prác sa ešte nedočkali knižného vydania. Jeho pôsobenie je v českom literárnom svete nenahraditeľné - pripravil našu poéziu českému čitateľovi tak ako nikto doposiaľ. A mnohé mu dlhujeme.

Martin Kučera sa celé desaťročia venuje propagácii slovenskej poézie, mnohých autorov predstavil v úplne novom, objavnom svetle. V jeho prekladateľskom diele nájdeme aj poéziu dona Š. Sandtnera alebo skladbu J. Motulka Čas Herodes - túto varujúcu kompozíciu, preložil ešte v čase, keď na Slovensku existovala iba v samizdatovom vydaní.

Martin Kučera je príkladom pracovitosti, znalosti poézie a lásky k nej. Pre našu literatúru je šťastím, že si k nej za hranicami našiel cestu práve taký obetavý človek ako on. (M. Kučera je okrem literárnovedných prác autorom historických publikácií venujúcim sa obdobiu Rakúsko-Uhorska a kultúre 19. a 20. storočia.)

- Pán docent, ste rodák z Prahy, študovali ste históriu, filozofiu, dejiny umenia, literárnu vedu i teológiu... Ako je možné, že ste spomedzi toľkých zameraní našli zaľúbenie práve v slovenskej poézii?

MARTIN KUČERA: K začiatkom tej cesty by sa dalo ísť veľmi hlboko, možno až niekoľko generácií dozadu. Jedna z mojich príbuzných bola planeter P. O. Hviezdoslava z línie Medzihradských, ale to som sa dozvedel až omnoho neskôr. Na počiatku môjho stretnutia so slovenskou poéziou stála moja stará mama. Ako štrnásťročnému chlapcovi mi vložila do rúk staré Literárne noviny so slovami: „Toto si prečítaj.“ V čísle, ktoré mi podala, bola uverejnená časť Novomeského poémy

Vila Tereza. Nesmierne na mňa zapôsobil. V okamihu som vedel, že tam, v slovenskej poézii, som doma.

- Spomenuli ste svoju starú mamu... Aké bolo vaše detstvo?

MARTIN KUČERA: Narodil som sa na vtedajšej pražskej periférii - v Ko-

niečo prekladalo, tak väčšinou preto, že sa na to v nakladateľstvách určili plány a ľudia, ktorým pridelili texty.

Samozrejme, nechcem tým situáciu paušalizovať. Našli sa aj takí, ktorí slovenskú poéziu prekladali spontánne, z osobného zánietenia - ale bol to skôr okrajový jav. „Slovenská kni-

- Aké boli vaše prvé dotyky s literatúrou vôbec? Kto z českej literatúry mal na vás vplyv?

M. KUČERA: Asi ako každé české dieťa, aj ja som začínal ako štvorročný básňami Františka Hrubína. Naozajstnú dospelú poéziu som si zamiloval v puberte, zapôsobili na mňa F. Halas,

dat' poéziu z blízkeho a zrozumiteľného jazyka?

M. KUČERA: Poézia je veľmi subtilnou záležitosťou, používa presné pojmové uchopenie. Ak iba približne porozumiete tomu, čo mal básnik na mysli, unikne vám zmysel textu. Takáto situácia bola v Česku bežná - slovenskej poézii v origináli ľudia nerozumeli. Pamätám sa, akú obľubu mali nedeľné chvíľky poézie interpretované špičkovými slovenskými hercami. No diváci nezachytili podstatu predneseného diela.

Báseň je presná stavba a musí byť presne pochopená. Ak z nej vypustíte jedno - dve slová, nadobudne iný význam. Česi neboli zvyknutí čítať po slovensky ani prózu, o čo menej teda siahali po poézii. Najviac čítali odbornú literatúru, napríklad filozofickú, pretože v češtine bolo jej vydanie ideologicky viac obmedzené.

- A poézii sa ani nedá porozumieť bez poznania kontextu národnej kultúry a doby, žiadny autor predsa neexistuje sám vo vzduchoprázdne.

M. KUČERA: Samozrejme, čítanie literatúry nie je možné bez znalosti dejinných súvislostí. Aj preto som sa chcel venovať umeleckému prekladu. Prekladateľ má totiž úžasnú možnosť vnieť do textu interpretačné mosty, pomôcť čitateľovi, sprostredkovať mu významy... Ak slovenský autor napíše „tátoš“, musím si pri prekladaní pomôcť starými českými povestami a menom „Šemík“, aby som to nášmu čitateľovi lepšie priblížil.

František Hrubín prekladanie slovenskej poézie charakterizoval ako napoly doslovné prevádzanie slov a napoly parafrázu. A práve táto kombinácia mu dodáva nenahraditeľné čaro. Niekedy so žartom vravím, že preklad slovenskej poézie je ako krížovka, kde dosadzujete chýbajúce slová.

- Ako hodnotíte slovenskú literatúru vo svetovom kontexte?

M. KUČERA: Slovenskú literatúru - a to nielen poéziu a prózu, ale celú duchovnú kultúru vôbec, hodnotím ako ojedinelý fenomén. A neobjeme sa priznať si to. Aký vývojový handicap mali pritom Slováci! Programovo a uvedomele začínajú tvoriť duchovnú kultúru až v štyridsiatych rokoch devätnásteho storočia, bez akýchkoľvek predpokladov a vyhládok do budúcnosti. Mohli nadviazať len na jediné - na bohatstvo národnej folklórnej slovesnosti, výtvarnosti a muzikality. To, ako Slováci dokázali v priebehu sto rokov tento handicap nielenže dohnať, ale dokonca predbehnúť všetky očakávania, je fascinujúci zázrak. Podarilo sa im vybudovať pevné základy národa, ktorý si už nezmazateľne zažiadal o slovo v rámci svetovej kultúry a to slovo je v nej prítomné a zvučné dodnes. V šesťdesiatych rokoch začínala byť dokonca slovenská románová epika ďalej, než česká. Veď to je niečo fenomenálne...

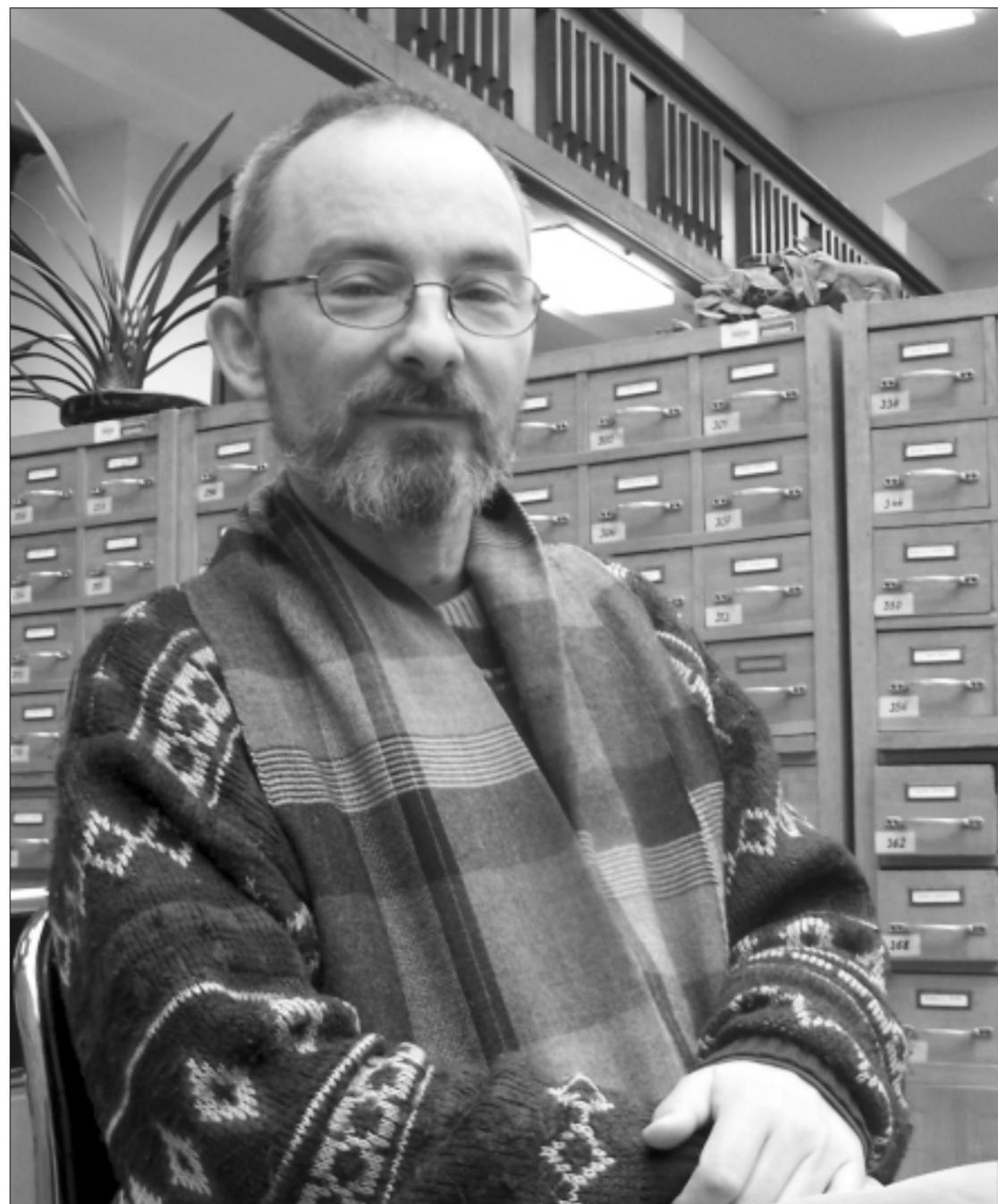
- Erupciu slovenského ducha vidno aj u našich vysťahovalcov, ktorí sa v priebehu niekoľkých rokov, dokonca ešte pred Prvou svetovou vojnou, dokázali nevidane sformovať a podávať sebavedomý kultúrny odkaz...

M. KUČERA: A aké slovo mala v Amerike slovenská inteligencia! To všetko je dôkazom obrovskej životaschopnosti slovenského národa, ktorý sa podľa mňa najvýraznejšie odráža v literatúre, vo výtvarnom umení a v divadle. To sú slovenské svetové hodnoty.

- V doslove k Vašej antológii Blýskaní nad Tatrou spomínate, že ste si dopisovali s L. Novomeským (zomrel v roku 1976, pozn. red.). To znamená - ešte počas vašich gymnaziálnych štúdií.

Ak je porušený údel, narušené je všetko živé

Zhovárime sa s prekladateľom slovenskej poézie Martinom Kučerom

šifoch, kde sa proletárske domy prelínali s vilami na bývalých viničných stráňach, na ktoré nadväzovali polia, slatiny, skaly a prírodná rezervácia Skalka. Od svojich deviatich rokov chovám psy. Tam som sa naučil milovať prírodu, najmä vnímať zvieratá ako tvory v podstate rovnocenné ľuďom. Viem, znie to možno kacírsky, ale mám filozoficky zdôvodnenú tézu: všetko stvorené je si rovné. Človek nemá právo sa nad nič živé vyvyšovať, ani nad rastliny nie, podobne ako boháč nemá právo prisvojovať si viac z prepožičaného sveta, než chudobný.

- Kedy ste sa prvýkrát dostali k prekladaniu poézie?

M. KUČERA: Prvýkrát som sa k prekladaniu slovenskej poézie dostal ako dvadsaťdvaročný. Už vtedy sa mi zdalo, že v Česku je znalosť slovenskej poézie nedostatočná. Pokiaľ sa

hovorí o nakladateľstve Odeon, založená V. Reiso, mala v šesťdesiatych rokoch po dramaturgickej i prekladateľskej stránke vysokú úroveň. Vyšiel napríklad kvalitný preklad poézie J. Kráľa od V. Holana alebo výber z diela J. Kostru, ktorý starostlivo skoncipoval V. Závada. Celkovo však Česi slovenskú poéziu nepoznali, a tak som sa rozhodol, že ju budem prekladať systematicky. Začal som tým, čo mi bolo v tých časoch najbližšie: veršami I. Kraska, J. Kostru a V. Miháliku.

Vzťah k slovenskej kultúre ešte prehĺbili profesori slovakistiky Z. Urban, R. Patera a M. Tomčík. Preto dnes so smútkom sledujem, že slovakistika ako vedecký odbor v Česku prakticky zanikla. Doteraz ju síce otvárajú niektoré fakulty - ale čo sa to vlastne vyučuje? Prednášky navštevuje niekoľko študentov zo Slovenska, no českého poslucháča s vážnym záujmom o Slovensko tam takmer niet.

V. Holan i V. Nezval a J. Seifert. Milujem Máchu, Nerudu, Tomana, Dyka, Březinu, Horu, a to nehovorím o svetovej poézii, sú toho celé stohy!

- Zaiste ste sa tiež venovali vlastnej tvorbe...

M. KUČERA: Nepovažujem sa za básnika, hoci som napísal niekoľko stoviek básní. Poéziu si ctím a nechcem pôsobiť ako grafoman a ani necítim, že by som mal za každú cenu svoje výtvary publikovať. „Piš viac, než vydávaj,“ platí v literatúre stále. Poézia sa dotýka najhlbších vlákien ľudského bytia a tak ten, kto sa chce venovať jej prekladom, by ju mal poznať čo najbyťstnejšie. Nielen ako čitateľ, ale aj ako autor.

- Kultivovanému čitateľovi netreba obhajovať fenomén umeleckého prekladu. Nestretli ste sa však s hlasmi, ktoré vám vytýkali, že je márne prekla-

M. KUČERA: Áno, Novomeskému som prvýkrát napísal približne ako pätnásťročný. Vtedy som ešte netušil, že majster mal mozgovú porážku. Odpísala mi v jeho mene pani Karla Novomeská, pôvodom Češka, a z našej korešpondencie mala veľkú radosť.

Dopisoval som si s mnohými autormi, či ich rodinnými príslušníkmi. Napríklad s manželkou J. Smreka, S. Veiglom, Š. Sandtnerom, M. Rúfusom, M. Krausom a zo slovenských nadrealistov s I. Kupcom, V. Reislom, Š. Žárym... Bolo ich ešte viac. Samozrejme, nie vždy to bola korešpondencia intenzívna, v niektorých prípadoch sme si vymenili iba zopár listov, ale napriek tomu si spomienky na týchto ľudí uchovávam ako vzácne relikvie. Väčšina z nich už, bohužiaľ, nie je na tomto svete. Ľudsky obzvlášť blízki sú mi J. Motulka a A. Marenčin. Za ich vzťah k mojej osobe som im vďačný. Rozumieme si tiež s T. Klasom.

- So slovenskou poéziou ste teda boli v kontakte po celý život, podklady na antológiu slovenskej poézie ste mali hotové už v osemdesiatych rokoch...

M. KUČERA: Poéziu som čítal programovo a zároveň v úplnej zhode s vnútornou potrebou. Zodpovedne môžem vyhlásiť, že zo slovenskej poézie do roku 1970 mám prečítaných približne osemdesiat percent. Navyše do rozpadu federácie bola slovenská poézia veľmi dobre zastúpená v Slovenskej knižnici v Klementíne.

- Čo bolo vašim hlavným kritériom pri zostavovaní antológie *Blýskaní nad Tatrou*? Vydali ste ju s osobnou odvahou i nasadením s podtitulom „subjektívna antológia modernej slovenskej poézie.“

M. KUČERA: Mojm hlavným kritériom bola vždy kvalita a historický význam. Dbám nielen na to, kto danú báseň napísal, ale aj za akých podmienok a okolností. A aj keby bol nejaký autor spoločensky odsudzovaný, som ochotný sa za jeho dielo postaviť. To je prípad napr. aj Jána Poničana, ktorého skladbu *Divný Janko* si veľmi ctím - a aj keby v jeho poézii nebolo už nič iné hodnotné, kvôli tejto básni ho bolo hodno zaradiť do antológie.

Blýskanie nad Tatrou som subjektívne zostavoval vedome - chcel som totiž poskytnúť čitateľovi dielo vytvorené podľa mojich sympatií k autorom. Dnes je vrúcny vzťah k básnikom zriedkavosťou, a pritom to bola kedysi samozrejmy predpoklad každého autora či literárneho vedca.

V antológii predstavujem aj niekoľkých básnikov menej známych azda aj pre slovenského čitateľa. Chcel som postaviť menších básnikov povedľa veľkých, monumenty vedľa tých menej známych. Tak by sa napokon malo nazerať na celé kultúrne dejiny - všimnúť si v nich aj malé čriepky, ktoré spolu s veľkými motívmi utvárali mozaiku národov. V tejto koncepcii som pokračoval aj vo svojej druhej, tematickej antológii protivojnovnej poézie „Mor ho!“.

- S akými reakciami ste sa stretli po vydaní prvej antológie?

M. KUČERA: S pozitívnymi i negatívnymi - z českej, i zo slovenskej strany. Český slovakista Emil Charous mi odkázal, že „človek, ktorý neovláda jazyk“, sa nemá vôbec púšťať do prekladania. Ten pán moju prácu ostro odsúdil, a pritom sám sa poézii

nikdy nevenoval. Na Slovensku na mňa dokonca písali negatívne recenzie, a pritom mi nevytkali kvalitu prekladov, ale výber. Lenže ja som antológiu koncipoval takto vedome. Ladislavovi Novomeskému som musel venovať osobitnú pozornosť, veď som preložil takmer celé jeho dielo! A kvalitita a posolstvo Novomeského veršov sú nesporné. Mám pocit, že mnohí ani neporozumeli autenticite ideálu prítomnej v jeho poézii. Vždy som sa snažil obhajovať dve línie: kresťanskú a sociálnu... Kde by sme boli bez Kristovej lásky k bližnému. Veď bez nej sa nedá žiť. A tá nám káže milovať maličkých - chudobných, starých, deti, zvieratá...

- Ste autorom prekladu *Proglasu do češtiny*...

M. KUČERA: Áno, Proglas si zo svojich prekladov vážim asi najviac, dopustil som sa v ňom len jednej metrickej chyby, na ktorú ma upozornil V. Turčány. S týmto veľkým slovenským básnikom som sa osobne stretol v roku 2003 v Bratislave, keď ma vyzval k preloženiu *Proglasu* v duchu jeho práce - teda v duchu súdobého básnického jazyka so všetkými noblesami.

Proglas bol už síce predtým viackrát interpretovaný do českého jazyka pre študijné účely, ale ako celistvé básnické dielo ho ešte nepojal nikto. Snažil som sa teda držať priekopníckeho prekladu V. Turčányho, ktorý je smerodajný nielen pre Slovákov, ale i vôbec. Turčányho interpretácia *Proglasu* bola pre mňa záväzná.

- A práve v roku 2003 ste sa stretli aj s ďalším slovenským básnikom, donom Š. Sandtnerom, SDB...

M. KUČERA: Áno, don Š. Sandtner sa prišiel pozrieť na našu prezentáciu na veľtrhu v Bratislave. Poslal mi po svojom žiakovi z Kladna celý fascikel veršov. Vtedy som sa dozvedel, aký mimoriadny pedagóg páter Sandtner bol, lebo jeho pôsobenie zanechalo v danom mužovi hlboké stopy.

Zbierku *Žalár môj žalár* som začal prekladať hneď. Je to totiž cyklus úplne jedinečný z medzinárodného hľadiska, nielen preto, že ide o väzenskú poéziu, ale odhaľuje sa tu aj saleziánska poézia plná svetla a láskyplného vzťahu k životu. Bez ohľadu na náboženské určenie ide o umelecky úplne autonómny básnický útvar, o vnútorné prepojenú kompozíciu básnických podávaných breviárových modlitieb. Bohužiaľ, don Sandtner sa už knižného vydania nedožil. Zomrel pred tým, ako sme zbierku odovzdali do tlače.

- Čosi o tom spomínate aj vo svojom doslove...

M. KUČERA: Don Štefan Sandtner bol čistý človek a nemenej čistý je aj ako básnik. Jeho dramatický údel

svedčí o samozrejmosti a zdanlivej prostote, s akou ho prijímal. Denne d'akoval Bohu za zázrak bytia a očakávania - nikdy s ním štátna moc nič nezmožila, sľubovala, chcela si ho kúpiť, ponúkala legálny návrat do pastorácie. Márne. „Žiadnej inej moci než Božej nepatrím,“ hovorieval s úsmevom.

Žalár môj žalár hodnotím ako väzenský cyklus nepochybniteľnej poetickej ceny, ktorý by si zasluhoval medzinárodné porovnanie. Zatiaľ čo básne „stamodťal“ L. Novomeského presycovala bolesť z nespravodlivosti a krivdy; zatiaľ čo remiscencie Jana Zahradníčka z Leopoldova mali silný meditatívny akcent a skoro mystický účinok; zatiaľ čo verše francúzskeho surrealistu R. Desnosa z Terezína pri všetkom humanizme neskrývali smrteľnú nenávisť; kým lyrické reflexie J. Čapka z Buchenwaldu vyznávali pokorné hodnoty všedného dňa a básne iných uväznených chceli pôsobiť na čitateľovo vedomie ako rozbuška - Sandtnerova poézia smerovala proti tejto tradícii. Neskrývala síce neprítomnosť ľudskej slobody, ale stala sa monumentálnou ódou na radosť zo slobody viery a z prítomnosti Pána v nás i mimo nás. Každým veršom básnik komponoval svoje vďakyvzdanie ako hudobno-poetickej skladbu: a môže byť niečo estetickéjšie, než je krása Krásky najčistejšej, najspanilejšej a najušľachtilejšej? Isteže, Sandtner čerpal silu z viery. Bola to však sila zvrchovaného básnika.

- Preložili ste aj skladbu J. Motulky *Čas Herodes*. Váš preklad vyšiel v roku 2003, v tom istom čase ako na Slovensku, po niekoľkých desaťročiach čakania. Ako ste sa dostali k tejto básnickej skladbe, roky dostupnej iba v samizdate?

M. KUČERA: Áno, na Slovensku vyšiel *Čas Herodes* len niekoľko dní

pred mojím českým prekladom. O jeho existencii som sa dozvedel ešte pred rokom 1989, keď som narazil na dielo pána J. Motulky, dovtedy v Česku úplne neznáme. Čas Herodes je výnimočná skladba, písaná s nadhľadom, aj keď vraví o závažných veciach. Zaujala ma svojím filozofickým

presahom (opäť ide o slobodu), monumentálnosťou prostého, lapidárneho slova a originalitou obraznosti. Ján Motulka je aj výtvarník - fotograf a v jeho poézii to poznať.

Výtvarné umenie je mi blízke tým, akými znakmi pomenováva - bez slov, a teda bezprostrednejšie, než literatúra - vnútorné stavy človeka, tvorcu. Je mi veľmi blízke slovenské výtvarné umenie 20. storočia.

- Vašou prekladateľskou zásluhou bolo aj dielo M. Rúfusa.

M. KUČERA: Áno, som autorom historicky prvého prekladu jeho *Ódy na radosť*. Rúfusa nazývam básnikom, ktorý pomenúval posledné veci. Je to básnik - mysliteľ, no nechýba mu ani intímne osobný rozmer. Jeho úzkosť nie je individuálnou existenciálnou úzkosťou z uvrhnutia a neodvratnosti, s čím sa stretávame napríklad u Sartra alebo Rúfusovho vrstovníka Miroslava Váľka. Rúfusova úzkosť má metafyzickú povahu, je väčšmi básnikom esencie než existencie. Je básnikom podstaty, a tak zakúša úzkosť o ľudský rod. Je básnikom úzkostlivosti kozmickej, ktorú nazval úzkostlivosťou z údela a o údel. A údel nie je osud, ktorý slepo predurčuje každý krok fatalistov. Údel je niečo viac. Je to dreň ľudstva, jeho prapodstata, čomu starí Gréci hovorovali „arché“. Počiatok. Počiatok i koniec. Ak je porušený údel, je narušené všetko živé.

- Vy ste si za svoj údel zvolili službu slovenskej poézii, a to aj napriek tomu, akého nedocenenia sa vám za to dostáva a že mnohí zo svojich

prac ani nemôžete vydať, lebo na to nie sú prostriedky...

M. KUČERA: V dnešnej dobe sa ani nedá hovoriť o vydateľských možnostiach, skôr o zábraniach. V hlavne mám projekt, môj celoživotný sen - vypracovať antológiu slovenského verša od klasicizmu po súčasnosť, kde by som uviedol čo najviac básnikov s ich charakteristickými ukázkami, vrátane dolnozemskej básniky. Ale kto by mi takú knihu vydal? A koľko ľudí by o ňu malo záujem? Rozpracovaný mám už dlho aj antológiu nadrealizmu...

Poézia je mojou láskou. Zaoberať sa kultúrou je veľmi povzbudzujúce, či už ide o literatúru, maliarstvo, hudbu, divadlo alebo film... Kultúra sa totiž dotýka každého človeka, či si je toho vedomý, alebo nie. Aké je fascinujúce, že v kultúre spolu ľudia komunikujú prostredníctvom krásy! Aj umelecké prekladateľstvo je jeden z druhov intersubjektívnej komunikácie a v tom je jeho poslanie.

- Majú ľudia o túto potrebu krásy vôbec záujem?

M. KUČERA: Akoby sa v modernom liberalizme obrátilo všetko naopak. Kým kultúra poľudšťovala človeka, pridávala mu niečo navyše; komercia z človeka „berie“ - odlamuje postupne z jeho vrstiev. Liberalizmus sa prieči ľudskej podstate. Podstata človeka je pospolitá, podstata akéhokoľvek liberalizmu je bohapustý individualizmus. Celý život sa zaoberám dejinami kapitalizmu a viem, čo kapitalizmus i socializmus dokážu vo svojich extrémoch. Treba hľadať inú cestu. Vravím „tretiu“.

Dnes žijeme viac - menej v daňovom diktáte, v prostredí neistoty z budúcnosti a to nie sú dobré podmienky. Rovnako ako po roku 1948 aj teraz sa môže zopakovať situácia, že všetky penzijné fondy budú znárodnené. Nikto si predsa nemôže naivne myslieť, že to čo je hic et nunc - tu a teraz - tu bude i naveky. O systémoch trvajúcich večne sme počuli už mnohokrát - aj u Hitlera, či Stalina. A pritom história je veda pojednávajúca o neustálom spoločenskom vývoji. A ten vývoj je nesený zmenou a nikdy nie totalitným systémom, strnulým, bez pohybu.

- Spomínate históriu - práve jedna z antických múz, Kleó, bola patrónkou histórie. Priradili by ste dejiny či historiografiu k umeniam? Vzťah histórie a umenia poskytuje priestor na množstvo úvah...

M. KUČERA: Áno, Kleó nám všetko trochu skomplikovala. Mnohí vravia, že história je čosi medzi vedou a umením. Nuž, ja som presvedčený, že história je veda. A že sa dá a musí robiť vedeckými prostriedkami. Umelecká percepcia sa od historickej líši, spoločnú majú hádam iba formu, historik by sa mal vedieť vyjadrovať sa krásnym, literárnym štýlom. Nesmie však fabulovať!

Umenie je historický fenomén, ako napokon všetko nachádzajúce sa v ľudskom čase. A možno preto sa aj umenie dá popísať vedeckými prostriedkami.

- Ktorá z vašich dvoch lások má väčší primát: história alebo literatúra?

M. KUČERA: Mám ich rád obe. Navzájom sa prestupujú a inak to ani nemôže byť.

Zhovárala sa
KATARINA DŽUNKOVÁ

Výstavka kníh nominovaných na cenu *Kniha Kysúc*
Na snímke vedľa autor knihy *Kresbička drobná navždy visí v ráme*, ktorá získala cenu *Kniha Kysúc* - básnik Teodor Križka a výtvarníčka Zuzana Vaňousová, rod. Kronerová

Dňa 6. 5. 2011 došlo v Kysuckej knižnici v Čadci k vyhláseniu výsledkov čitateľskej súťaže **KNIHA KYSÚC**.
V silnej konkurencii nominovaných kníh v kategórii umelecká literatúra sa na prvom mieste umiestnila a titul **KNIHA KYSÚC** získala kniha básní pre deti a mládež **KRESBIČKA DROBNÁ NAVŹDY VISÍ V RÁME** od **TEODORA KRÍŽKU** a výtvarníčky **ZUZANY VAŇOUSOVEJ** - sestry významného herca **Jozefa Kronera**, rodáčky z kysuckej obce **Staškov**.
Kniha je výsledkom medzigeneračnej spolupráce básnika a výtvarníčky, ktorá vo svojich malbách na skle, akvareloch a olejomalbách zachytáva zvyky a prírodu rodnej krajiny.
V kategórii vyhradenej pre odbornú literatúru sa na prvom mieste umiestnila kniha fotografií **JAROSLAVA VELIČKU** Kysuce.

KULTÚRA Č. 11/2011 VYJDE S DÁTUMOM 1. JÚN 2011

KULTÚRA DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

Kultúra je dvojtýždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti. Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.
Vytvárajú tak platformu na diskusiu o významných otázkach slovenskej spoločnosti, jej koreňoch, tradícii, ale aj jej súčasnom stave, s dôrazom na mravnosť jej intelektuálnych elít.
Duchovný rozmer života jednotlivca a národa tvorí chrbticu nášho záujmu v čase, keď sa za mimikrii globalizujúceho sa sveta neraz skrýva potláčanie národných kultúr.

Diabol, uchvátený vlastným triumfom, zmenil taktiku. Už nevraví ľuďom, aby sa celkom zaobišli bez kresťanstva, ale ich vyzýva, aby zmenili kresťanstvo. Už im nepredstavuje kresťanstvo ako hanebnú absurdnosť, ale predstavuje im ho ako znamení ľudskú náuku: nič nemá proti tomu, keď ho vyhlásia za najlepšiu vec, len ak je to ľudská vec; hotový je predniesť o Ježišovi Kristovi najskvelejšiu chváloreč, pravda, ak Ježiš Kristus nie je Boh. Zbavte ho božstva a diabol bude hotový blahoželat mu k najskvelejšiemu človečenstvu: vďaka urobí, čomu sa nemožno vyhnúť.

Nuž viete, že najlepší spôsob, ako dosiahnuť tento výsledok, je vytvoriť ľudské kresťanstvo? Oddeliť morálku od dogmy a povedať ľuďom: morálka evanjelia je vznešená. Áno, morálky sa pridriavajte! Ostatné všetky národy majú v podstate tú istú morálku; líšia sa len svojiskými dogmami. Morálka zblízuje ľudí; dogma ich rozdeľuje. Uznáme kresťanstvu celú jeho morálku; nechže nám aj ono urobí vo veci dogmy nejaké ústupky, a celkom sa dohodneme.

Keby diabol dosiahol toto, dosiahol by všetko. Ale bolo povedané: Non praevalent (Nezvíťazia; Matúš 16, 18). Pretože pravda

nie je našim vlastníctvom, nič z nej nemôžeme zľaviť.

Všetko úsilie diabla sa teraz pokúša obsiahnuť tento nemožný ústupok. Vyzýva katolicizmus, aby obetoval to, čo on nazýva svojiskými dogmami (bolo by vlastne treba povedať - všeobecné dogmy, pretože sú katolícké), aby ich obetoval v záujme pokoja.

Diabol rád vravieva, že dogma je prekážkou pokoja a že pokoj by ihneď nastal, keby sme chceli urobiť z kresťanstva štádium vývoja všeobecnej morálky. Podivná vec! Dejiny aj tu hovoria. Satan sa chytá do vlastných osídel. Protestantizmus už pred dvesto rokmi žiadal ústami jedného svojho kazateľa, ak sa nemýlim, Pierra Jurieua (1637-1713), aby sa z lásky k pokoji obetovali určité dogmy. Dnes nemienim zdôrazňovať, aká je to základná absurdnosť - obetovať dogmu, poprieť pravdu z vypočítavosti. Mohlo by sa povedať, pravda je predsa naša vec, máme právo darovať ju. Mohlo by sa povedať... všeličo! Keby som chcel vyrátať všetky absurdnosti, ktoré taká úslužnosť predpokladá, nedopracoval by som sa konca kraja a odbočil by som od svojho predmetu, ktorý je historický.

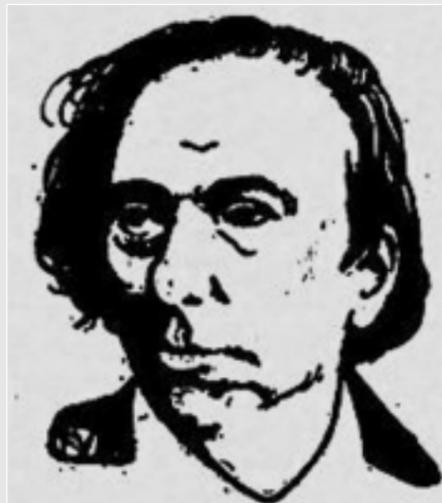
Pozerať preto len na fakty. Videli sme, ako viedol Satan svojich ctiteľov v mene Rozumu pred oltár

bohyne Rozumu. Sledujme ho aj teraz, ako ich vedie v mene pokoja do vojny najzaťažejšej.

Katolicizmus a protestantizmus sa

ERNEST HELLO

Dogmy

uberali dvoma protichodnými cestami. Katolicizmus zostal nezlomný vo svojej nezmeniteľnej dogme. Protestantizmus si rozorval lono, rozorval sa: jednému daroval to, druhému iné; z lásky k pokoji, ako vrazil Jurieui, rozkúskoval náuku.

Toto sú teda dve skúsenosti. A teraz treba vidieť výsledky.

Katolicizmus, ktorý zostal - podobne ako Boh - nezmeniteľný aj vo svojej jednote, našiel pokoj, pretože ho nechcel mať iný, ako chce Boh. Pretože protestantizmus odpadol od pravdy, odpadol aj od jednoty; pretože chcel pokoj aj za cenu zradu na pravde, nechápajúc ani metafyzický, ani morálny nezmysel takého postupu, našiel vojnu. Katolicizmus, pretože neobetoval ani jednu dogmu, zachránil, udržal, rozmmožil, rozšíril to vyvolené pokolenie, ktoré stupňuje mravnosť až na výšky svätosti, a protestantizmus, ktorý toľko hovorí o morálke, prišiel o svätých, pretože sa spreneveril dogme.

Vie to? Chápe to? Želie za tým, čo stratil? Nemyslím si. Lebo stratil ešte aj zmysel svätosti, ešte i spomienku na ňu.

Boli ste možno v pokušení povedať: „Protestantizmus sníma z človeka ľarchu niekoľkých dogiem, ktoré sú, ako sa vám zdá, pre morálku bezvýznamné, oslobodzuje ho od určitých vonkajších pravidiel, preto mu umožňuje sústrediť sa

všetky sily na životnú prax, na dobročinnosť, na pestovanie charity. Keď sa náboženstvo zjednoduší, človek sa celkom venuje morálke, lebo pochopí, že jedine ona je potrebná a nebude viac rozdelený medzi ňou a dogmou“.

Keď ste boli ako toľkí iní v pokušení vraviť takto, zatvorte dejiny veku a otvorte dejiny vekov. Kde sú tí svätí? Kde rastie tá víťazná armáda, armáda Božia? Medzi zbehmi od dogmy, či medzi jej obrancami? Vy, pokolenia pochádzajúce od Slova, ktoré sa stalo telom, vy fakte sveta, ktoré skrývate v sebe Boha, ó, vy nevysloviteľné kvety, kde je pôda, ktorá má tajomstvo vášho zrodzenia? Aké rosy vás zavlajú? Kde pučíte? Kde dužiete? Vy hviezdy noci, povedzte mi, v ktorom kraji vás pútnik nájde? Ktorá domovina je vaša vlast'ou?

Vašu vlast'ou je Cirkev a pútnik vás nachádza v krajinách, kde má Panna Mária oltáre.

Úryvok z knihy Ernesta Hella: *Veda, Verbum*, Košice 1946, preložil Valentin Kalinay Ernest Hello (1828-1885), francúzsky prozaik, kritik, filozof, apologet katolicizmu. Priateľ a predchodca Leona Bloya Publikované na stránke <http://dielnasj.blogspot.com>